

STÖR • BERÖR • GRANSKAR

#288
SEPT
2026
100
SPÄNN

faktum

GARANTERAT
SKÄRMFRI
LÄSNING!

**BYGG
BILLIGA
BOSTÄDER!**

**LÅT OSS
SLIPPA
FIRA 50!**

**GE OSS
PENGARNA
TILLBAKA!**

Röster från Verkligheten

Verkliga berättelser om arbetslöshet, omställning och trygghet

Lyssna på människors berättelser om stress, omställning, ekonomi, psykisk press, hopp och nya möjligheter.

Skanna och lyssna
direkt i telefonen

Faktum
granskar.

ÄR DET KÖRT FÖR BILLIGA HYRESRÄTTER?

18 I ett kvarts sekel, lika länge som Faktum funnits, har alla varit överens om att vi behöver fler billiga lägenheter. Men hittills har detta samhälleliga samförstånd inte lett till några nya lyor som folk har råd med. Vi har synat de uppställda hindren på vägen.

INTERVJUN

EIJA MÖTTE LENNART

32 Hon är Faktumförsäljare, van vid rampljus, intervju-situationer och rätt-framma frågor. Han är framgångsrik företagare, filantrop och Faktums första finansär. En försynt person som sällan ses i offentligt ljus. Eija Ikonen fick upp-giften att lära känna Lennart Grebelius.

LÄS OM
DETTA

MITT LIV

”Rumänien är ett väldigt vackert land. Men till vilken nytta om man inte kan uppfylla grundläggande behov?”

LÄS OM DORINS LIV PÅ SIDAN 7

NÄR VI HADE PENGAR ...

42 Det kontantlösa samhället har gått överstyr. Eller i alla fall så långt att vi nu tycks vilja styra om. Sedan 1 juli 2026 finns därför en ny lag för att göra det något lite lättare för den som vill handla för fysiska pengar. Men hur hamnade vi här, och vad har det inneburit för oss att vi till synes utan större eftertanke hand-löst kastade oss in i en helt digital monetär värld?

PLUS ANSLAGSTAVLAN, sid 12. **KULTUR**, sid 14. **MIN GREJ**, sid 26. **ÅTERBLICKAR**, sid 36, 48, 52. **SIGNERAT**, sid 40. **FÖLJDFRÅGAN**, sid 47. **KORSORDET**, sid 60.

SÅ FUNKAR FAKTUM

Vi är Sveriges största gatutidning och erbjuder personer i utanförskap möjligheten till inkomst, socialt sammanhang och rutiner i vardagen. På faktumbutiken.se kan du köpa tidningar, merch och teckna prenumeration.

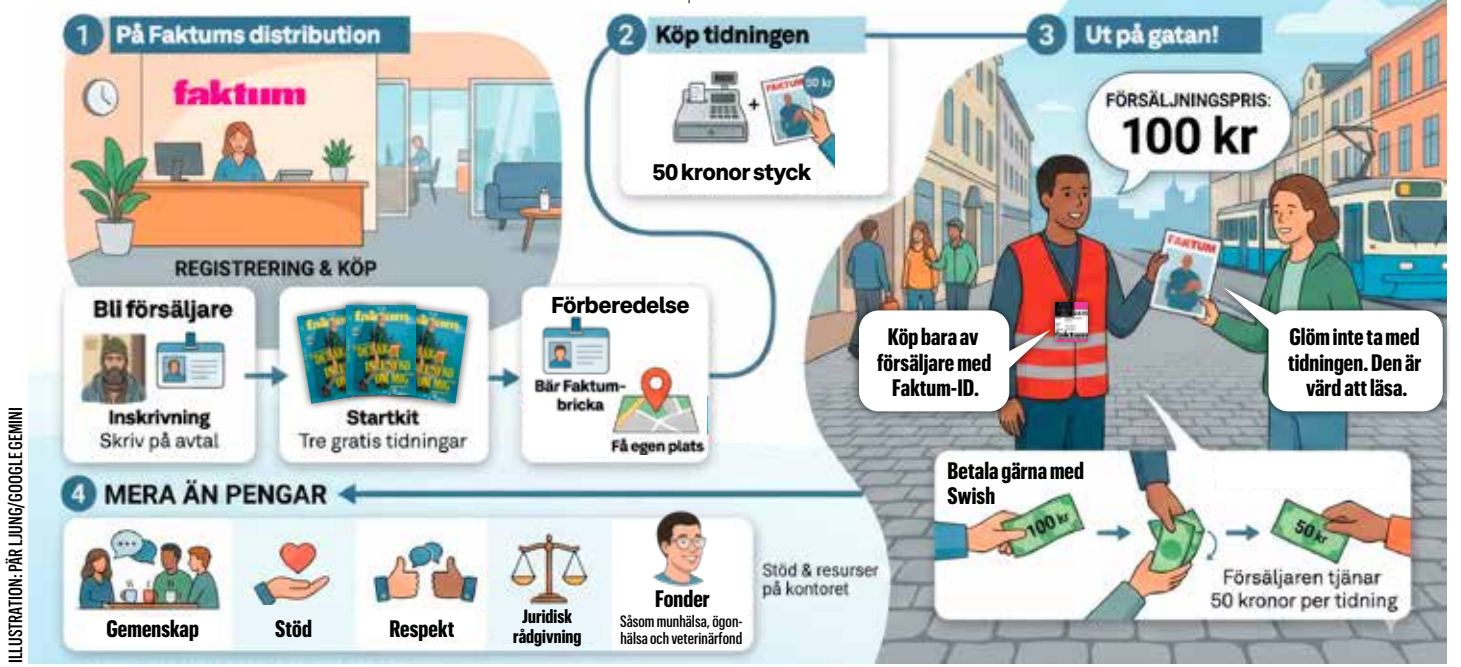

ILLUSTRATION: PÄR LJUNG/GOOGLE GEMINI

DET ORDNAR SIG!

FOTO/ILLUSTRATION: FELICIA FORTES, PATRIK OLSSON, PÄR LJUNG, JAZZ MUNTENEAU, OMSLAG: PATRIK OLSSON

Jamaica Kincaid ○ Laleh
Maggie O'Farrell ◇ Elizabeth George
Abdulrazak Gurnah

Josef Fares × Mieko Kawakami

Karin Smirnoff ○ Tone Schunnesson

Sauli Niinistö ◇ Kim Thúy × Carola

Annika Norlin ○ Seinabo Sey ◇ Horace Engdahl

Åsa Wikforss × Johannes Anyuru

Peter Englund ○ Viktor Norén ◇ Dick Harrison

Vincenzo Latronico × Jonas Gardell

Jonathan Unge ○ Éric Chacour ◇ Nicolas Lunabba

Andrzej Sapkowski × Kajsa Grytt ○ Efva Attling

Sara Sheppard ◇ Mircea Cărtărescu × Moa Herngren

Sverker Sörlin ○ Amin Maalouf ◇ Flora Wiström

Louise Penny × Carl Johan De Geer ○ Anna Axfors

Tobias Forge ◇ Janne Andersson × Lars Kepler

2026
24-27
SEPT

BOKMÄSSAN
Gothenburg Book Fair

Välj musiken

Med ett abonnemang i Göteborgs Konserthus väljer du hur mycket, hur ofta och vilken musik som passar just ditt liv. Helt i din egen takt – för några kvällar eller en hel säsong.

Spara upp till

50%

per konsert

Gör ditt val på gso.se

Lilla abonnemanget

Ett enkelt sätt att börja upptäcka klassisk musik – eller att ge den en självklar plats i livet. Fem noga utvalda konserter och 20% lägre pris än lösbiljetter.

Pris från 1620 kr

Halva priset för unga upp till 29 år och heltidsstudenter!

Familje-abonnemanget

Följ med Göteborgs Symfoniker ut i rymden, mys till den allra finaste jul-musiken och möt Pippi Långstrump i Konserthuset! Tre konsertupplevelser i mäktiga Stora salen för små och stora musikälskare – med 30% rabatt.

Pris från 450 kr | barn halva priset

Kammar-abonnemanget

Åtta söndagar med klassiska konserter i ett personligt format och spara 30%. Du får älskad musik av argentinska Piazzolla, Polarprisvinnaren Barbara Hannigan, barockens mästare, Beethoven med Ava Bahari, musik från Paris och ännu mer.

Pris från 1540 kr

Halva priset för unga upp till 29 år och heltidsstudenter!

Göteborgs Konserthus
Götaplatsen. Biljetter: 031-726 53 00

En del av **VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN**

Huvudpartners Volvo, Göteborgs-Posten och Stenastiftelsen

REDAKTION

CHEFREDAKTÖR
Malin Clausson
malin@faktum.se

ART DIRECTOR
Pär Ljung
par@faktum.se

REPORTER
Sandra Pandevski
Föräldraledig

REPORTER
Anna Wallenlind
Nuvunga
anna@faktum.se

REPORTER
Johan Frisk
johan@faktum.se

REPORTER
Edwin Nyberg
edwin@faktum.se

LEDNING, MARKNAD OCH DISTRIBUTION

VD
Peter Kronvall
peter@faktum.se

PARTNERANSVARIG
Jonas Kroksjö
jonas@faktum.se

PARTNERANSVARIG
Niclas Andersson
niclas@faktum.se

MARKNAD & EVENT
Louise Granlund
louise@faktum.se

DISTRIBUTION GBG
Christian Jansson
christian@faktum.se

DISTRIBUTION GBG
Sophie Cronholm
sophie@faktum.se

DISTRIBUTION MALMÖ
Dariola Pas
dariola@faktum.se

DISTRIBUTION MALMÖ
Alina Oros
alina@faktum.se

DISTRIBUTION KARLSTAD
Ie Wallén
ie@faktum.se

HÄR HITTAR DU OSS

GÖTEBORG
Chapmans Torg 1
414 55 Göteborg
031 63 22 90

MALMÖ
Bredgatan 8
211 30 Malmö
040 617 14 70

KARLSTAD
Jungmansgatan 6
652 28 Karlstad
070 215 80 88

Faktum är partipolitiskt och religiöst obunden. Räckvidd **96 000 läsare** (Orvesto konsument 2025 helår). Faktum ansvarar ej för inskickat, ej beställt, material.
Tryck: **Stibo**. | Faktum Sverige AB | Org nr: **556655-1718** | Bankgiro **5773-0517**

International
Network of
Street Papers

**SVERIGES
TIDSKRIFT**

Faktum är medlem i INSP, International Network of Street Papers, insp.ngo

Hejsan!

Läs vårt nyhetsbrev
[Faktum.se/nyhetsbrev](https://faktum.se/nyhetsbrev)

Köp vår merch
[Faktumbutiken.se](https://faktumbutiken.se)

Swisha försäljarna
123 039 97 17

MALIN CLAUSSON:

DET ANALOGA ÄR DET NYA SVARTA

GÅNSKA OFTA GÅR JAG en promenad på lunchen mellan gravarna på Mariebergs kyrkogård i

Göteborg. Den ligger inte så långt från redaktionen på Chapmans torg. På kyrkogården finns bra bänkar för en stund i solen – om den lyser – och intressanta inskriptioner i guld att ta del av. Här ligger en känd kompositör, en mindre känd konstnär, men framför allt sjöfolk. Kaptener, befäl och styrmän, och deras fruar – utan titlar. Orättvist, och hugget i sten. Men också en bit historia som påminner oss om att vi en gång kämpat för att leva jämställda, få strunta i klass och kön, och mötas i ögonhöjd. Sedan ett par decennier tillbaka möts vi också digitalt. Huvudsakligen, numera, och inte bara för att samtala. Nu handlar det mesta i flödena om att inspirera, influera, indoktrinera ... få någon att köpa något. En sak eller ett argument. Kommentarsfälten fylls därefter av medhåll, mot-hugg eller bara hugg. Tugg. Tugg. Tröttsamt. Förslavande. Fördummande. Allt är redan sagt om detta och efter begreppet skärmtid kommer därför som ett brev på posten uppföljaren ”skärm-fritt”. Vi är digitalt utmattade och längtar efter något annat. Och ”vi” är unga kvinnor, vilket är bra för det är nämligen de som sätter våra trender. 18-29-åriga tjejer har fått nog och de demonstrerar det

med att lösa korsord, sticka, spela brädspele och läsa böcker som de kan bläddra i på tåg och buss och parkbänkar. De visar gärna upp att de greppat den analoga trenden i sociala medier, och växelverkan mellan digitalt och print är själva trenden.

Att trycksvårten är det nya svarta (även om den alltid varit svart) gläder förstås oss på Faktum, som varit närmast analt analoga i ett kvarts sekel. Vi vill inget hellre än att trendsättarna visar upp sig med en Faktum. Att köpa en läsvärd tidning, fortbilda sig själv och samtidigt hjälpa en medmänniska – vad vore bättre för världen än att det blev en trend? Att vi inte behövdes, såklart. Men till den dagen håller vi hårt i bokstaverna och fortsätter att finnas för Faktumförsäljaren på gatan.

I vår jubileumstidning, den du håller i handen, kan du utöver många starka erfarenheter av 25 år på gatan läsa hur vi människor påverkats av det kontantlösa samhället och hur klockan håller på att vridas tillbaka även där. Nu vill vi ha cash igen. Vi ställer oss också frågan hur det kan komma sig att det fortfarande inte byggs några billiga hyresrätter.

Nu backar vi bandet, bokstavligt, i detta nummer. Sedan fortsätter vi oförtrutet framåt. Häng med oss, så kommer det att ordna sig.

Och kom ihåg att det var i Faktum du läste att det digitala är yesterdays news. ●

MALIN@FAKTUM.SE

FOTO: JAZZ MUNTENEAU

LIVET GENOM DORINS LINS

Dorin Codreanu delar sitt liv mellan Malmö och Târgu-Jiu. Mellan tält och hus, arbete och vila, arbetskolllegor och familj. Med hjälp av två engångskameror har vi fått dyka in i hans vardag.

FOTO: JAZZ MUNTENEAU

DET ÄR EN solig och varm eftermiddag i stadsdelen Limhamn-Bunkeflo i Malmö. Någon som skulle kunna vara min intervjuerson korsar bilvägen och cyklar mot mig. Han ser glad och energisk ut när han kliver av och sträcker fram handen för att presentera sig.

– Dorin heter jag.

Jag heter Jazz. Vad bra med cykel, du är fri att ta dig varsomhelst.

– Ja. Den har precis varit på lagning. Jag fick punktering och det gick håll genom däck, så det hade kunnat bli dyrt. Men jag fick det lite billigare när jag berättade att jag jobbar som Faktumförsäljare, säger Dorin som för dagen bär en grön kamouflage-

MITT LIV

DORIN

SÄLJER FAKTUM

VID ICA KVANTUM MALMBORG ERIKSLUST

mönstrad keps, mörkgrå luvtröja, svart väst och svarta träningsbyxor.

Dorin Codreanu är en rutinerad gatutidningsförsäljare. Hans historia med Sverige började med att han och en vän från hemstaden Târgu-Jiu åkte till Roskildefestivalen för att samla pant.

– När vi var i Danmark fick jag ett tips om ett byggjobb i norra Skåne, så jag bestämde mig för att ta mig hit.

Här fick Dorin höra talas om föregångaren till Faktum, gatutidningen Aluma. Han tog kontakt och fick börja sälja tidningen. När Aluma avvecklades och köptes upp av Faktum ville Dorin fortsätta. Nu har han sålt Faktum i över sju år utanför Ica Kvantum Malmberg Erikslust i Malmö.

Text av **JAZZ MUNTEANU**
Foto av **DORIN CODREANU**

FÖR NÅGRA MÅNADER sedan fick Dorin ett uppdrag av Faktumredaktionen: att dokumentera sitt vardagsliv med hjälp av några engångskameror. Nu ber vi honom berätta vad han fångat genom sin kameralins.

– Här grillar vi. Det var en helgdag, kanske en söndag, jag kommer inte ihåg exakt. Vi sitter på innergården, precis utanför huset i Târgu-Jiu. Det är vår yngsta barn, Sonia, som vi kallar henne Soni. Hon ska börja ettan till hösten.

Vad är det för gott ni har där på bordet?

– Vi grillade mici, rumänska biffar, de liknar cevapici. Vi äter mici med bröd och ▶

Ännu en grilldag. Hela familjen sitter och äter middag i trädgården. Från vänster: barnen Diana och Soni. Bredvid Soni står barnens mamma, Corina.

senap. Jag lagar dem med fårkött som mina tjejer älskar.

När vi träffas en söndag i slutet på maj, är det mer än två månader sedan Dorin lämnade familjen för ännu en arbetsperiod i Malmö.

– Senast igår sa Soni i telefon ”pappa, när du kommer hem måste vi grilla”. Vi grillar bara när jag är hemma, de gör inte det utan mig.

Vad känner du när du tittar på bilderna?

– Jag längtar hem, det är tur att det inte är länge kvar tills jag ska resa tillbaka.

Började jobba som fjortonåring

I sydvästra Rumänien, söder om Karpaterna, ligger Târgu-Jiu, en stad med cirka 70 000 invånare, känd för sin brytning av brunkol. Dorins pappa var en av hundratals arbetare som jobbade i gruvan. Dagarna var långa och gruvarbetarna saknade ofta skyddsutrustning och andningsskydd.

– Jag var bara 14 år när pappa dog. Mamma blev kvar själv med fyra barn och jag var den äldsta i syskonskaran, berättar Dorin.

Han ville bli busschaufför, men hoppade av skolan i åttonde klass för att jobba och dra in pengar till familjen.

– Jag började jobba som murare för att det var lätt att få jobb som det på den tiden.

Hur träffades Corina och du?

– Corinas mamma behövde någon som kunde och komma mura. Corina var oftast i skolan, men när hon kom hem började vi

prata och skämta med varandra. När jag blev färdig med jobbet där i huset sågs vi och tog en kaffe.

– Men den här gången var inte Corinas mamma med, berättar Dorin med ett leende på läpparna.

Efter att Dorin och Corina lärt känna varandra lite bättre som vänner uppstod

Corina sköter hela hushållet när Dorin är iväg och jobbar i Sverige.

också känslor. Trots åldersskillnaden, Corina var 18 och Dorin 27, blev de tillsammans.

Paret har två barn, sjuåriga Sonia Maria, som kallas Soni, och 18-åringen Diana Florentina. Diana går på gymnasiet och läser till kock.

– Nu är hon ute på praktik, men hon får mest skala potatis, berättar Dorin och skrattar.

Det är sju kilometer mellan hem och skola och Diana promenerar varje dag. Men när det är dåligt väder samåker hon med två andra klasskamrater som bor i närheten.

– De brukar ringa varandra på morgonen och komma överens om när de ska åka och så delar de på en Bolt, berättar Dorin.

Barnens mamma, Corina, reste också med till Sverige under en period. Då fanns bara det äldsta barnet som fick stanna hemma i Rumänien med en släkting.

– Vi betalade släktingen 2 000 kronor i månaden för att ta hand om Diana. Ingen gör saker gratis, allt handlar om pengar, säger Dorin.

Men det kändes inte värt det, så Corina reste tillbaka till Rumänien. Nu är hon hemma på heltid med barnen.

– Hon lämnar och hämtar Soni från skolan varje dag, lagar mat och tvättar. Hon får göra allt själv när jag är iväg och jobbar.

Nu sparar Dorin ihop pengar till en tvättmaskin, för den gamla har gått sönder.

– Annars måste Corina tvätta för hand och det blir alldeles för tungt.

Hemma på gården

– Ser du, jag har lyckats fånga soptunnan på bild också, säger Dorin och skrattar. Den tar vi ut på måndagar när det är tömningsdag.

Bilden är tagen på familjens innergård.

– Du ser staketet där längst bort till höger på bilden? Det håller på att falla ihop så jag har satt en plåt där som kan hålla upp allt.

I början av sin relation delade Corina och Dorin hus med Corinas mamma. Men det var inte optimalt att bo så tätt inpå varandra.

– När jag var

trött efter att ha jobbat och hade sov-morgon så var svärmor uppe och lagade mat och väckte mig när hon skramlade med kastrullerna. Du vet hur det är, man vill ha sitt eget, även om det bara är ett rum så är det skönt att ingen stör och säger till dig ”du har inte diskat, du har inte sopat”.

Paret flyttade till huset de bor i nu när de väntade sitt första barn. Dorin fick

Här är Dorin på framsidan av sitt hus. Katterna på gården har precis fått mat och den fulla soptunnan ska rullas ut och invänta sophämtningen.

byggmaterial av vänner och bekanta och lyckades med hjälp av det bygga upp ett eget hem.

– Vi hade inte råd att köpa ett hus.

Med tiden har de kunnat bygga ut lite. Nu har de två rum, ett litet kök och ett badrum. Barnen får dela.

– Jag vill bygga ett rum till, men nu är det så dyrt att köpa byggmaterial. Puh!

På en bild ser Dori nyvaken ut.

Är det ditt morgonkaffe du har där?

– Nej, jag dricker inte kaffe, berättar han när vi sitter på en uteservering i ett soligt Malmö, med varsin kall läsk.

Dorin sitter på gården utanför sitt hus och funderar på vad han ska ta sig an för dagen.

I bakgrunden på fotografiet står veden travad. Det finns ingen eluppvärmning, så när vintern kommer eldar de för att få upp värmen i huset.

– Vi har två kaminer, en i varje rum, så det går åt ganska mycket ved.

Kostnaden för virket är en av de största utgifterna under vintermånaderna.

– Det går åt ungefär fyra kubikmeter för att värma upp huset en hel vinter. Det blir ungefär 6 000 kronor, 2 500 i rumänska lei.

En heltidsarbetande i Rumänien har hälften så stor årslön som en i Sverige, enligt statistik från Eurostat. Samtidigt är driftskostnaderna för en lägenhet i Rumänien högre än i Sverige. 1 533 kronor i genomsnitt där, jämfört med 1 218 kronor här.

– Rumänien är ett väldigt vackert land. Men till vilken nytta om man inte kan uppfylla grundläggande behov?

DORIN ÄR VARMT klädd för en försommardag i Malmö. Han har nyligen fyndat på en andrahandsmarknad med bra priser, och är nöjd med sina inköp.

Hur ser secondhandmarknaden ut i Rumänien?

– Där är fullt av secondhandbutiker, folk har inte råd att köpa nya kläder. Lönerna ►

Dorin älskar att vakna upp och ge katterna mat varje morgon. Han har även byggt ett regnskydd till dem där de kan dra sig undan vid oväder.

är låga och räkningarna är höga, el, vatten, sophämtning, och maten har blivit nästan lika dyr som här.

Kärleken till katterna

Det är morgon på bilden Dorin håller upp, han står i morgonrock utanför sitt hus, har precis stigit upp och det första han gör är att gå ut och mata katterna.

Är alla katter era?

– Ja, vi har många, vill du ha en? säger Dorin skämtsamt.

Hur många har ni?

– Fem! Och nu har vi också fått fem kattungar.

Har du någon favorit?

– Ja, jag gillar den orangea väldigt mycket. Den är stor och knubbig.

Vad äter de?

– Lite av varje, ibland rester från vår mat.

Trots att marginalerna är små, får katterna också riktig kattmat.

– Det är dyrt, men vi köper det ändå för de behöver också sin mat.

Katterna är utekatter, men de kommer alltid hem på kvällen.

– Där bakom husknuten någonstans har jag byggt ett tak med hjälp av en presenning. Katterna lägger sig där när det börjar

Dorin vid sitt tält i ett industriområde i Malmö. Det var en väldigt kall och lång vinter i år.

regna, det är deras lilla skydd, berättar Dorin.

Nästa bild är tagen i Sverige.

Är det vid bilen?

– Nej, vilken bil? Det är mitt tält, där jag sover.

Hur är det att sova i tält året runt?

– Ska jag säga att det är bra? På sommaren är det skönt, men inte när det regnar. Jag har alla grejer i en platsäck så att de inte ska bli blöta. Och över tältet har jag en pressenning så att det inte regnar in.

Är ni flera som bor där i området?

– Bara en till, som också är från Targu-Jiu.

Hur ser en vanlig dag i Sverige ut för dig?

– Jag vaknar vid sju-åtta, cyklar till Stadsmissionen, tar en dusch och fräschar upp mig. Ibland lånar jag toan på en bilverkstad i närheten. Han som äger stället brukar skoja med mig om att jag kommer och byter av hans skift. När klockan närmar sig tio gör jag mig i ordning och åker till Faktum för att köpa tidningar.

Soni och Dorin

– Här är Soni och jag. Soni är väldigt busig.

Sjuåringen gillar att dansa och spelar in sina koreografier med mobilen, berättar Dorin.

– Hon brukar säga att hon ska lägga upp filmerna på TikTok, men det får hon inte göra.

Vad brukar ni prata om när ni hörs på telefon?

– Jag frågar hur hon mår, vad hon gjort i skolan, vad hon lärt sig.

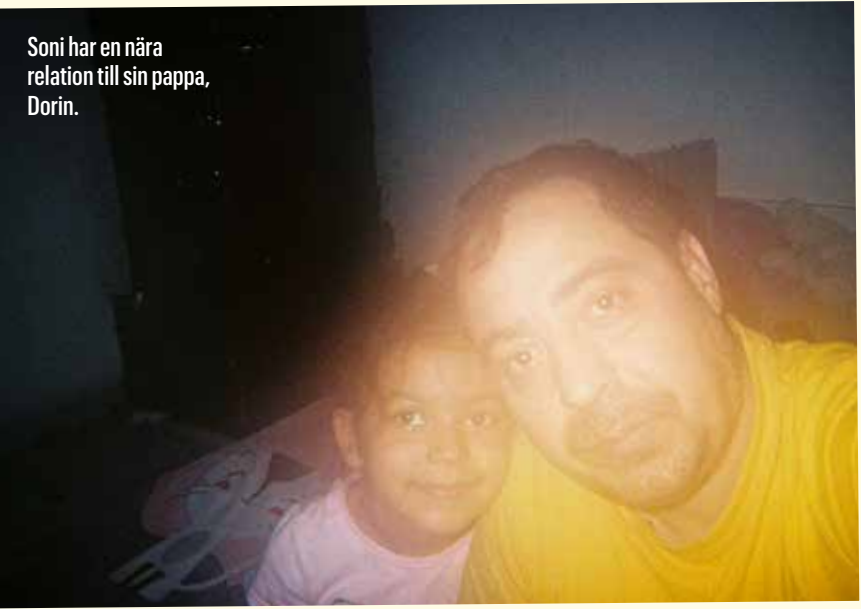
När Dorin senast åkte iväg till Malmö, började Soni gråta.

– Hon sa, pappa, jag vill inte att du ska åka igen. Jag vill såklart inte heller åka, men pengarna räcker inte till. Vi skulle inte ha råd att betala räkningarna i tid, vi skulle bli skuldsatta. Och om vi inte betalar för el och vatten i tid, stänger de av det. Denna gång blev det ett tufft avsked för dem båda.

– När jag åkte kändes det som att halva mitt hjärta blev kvar, säger Dorin vars glada och livliga ansiktsuttryck ändrats till ett mer allvarligt och dystert.

Reportern Jazz Munteanu och Dorin Codreanu går igenom bilderna som Dorin tagit.

Soni har en nära relation till sin pappa, Dorin.

Vad brukar du och Soni göra tillsammans när du är hemma?

– Jag kommer inte ihåg vad spelet heter, jag köpte den här på loppis. Du lägger ihop några pinnar, sen drar du en, säger Dorin och visar hur han plockar upp något försiktigt med tummen och pekfingeret.

Kan det vara plockepinn?

– Ja, exakt! Om man får en annan pinne att röra sig tar nästa spelare över. Jag köpte den på loppis här i Malmö. Förutom plockepinn spelar vi också kort – septica, tabinet.

När vi ses är det knappt två veckor innan det är dags för Dorin att sätta sig på bussen och göra den nästan tre dagars långa resan hem till Targu-Jiu. – Det ska bli riktigt skönt att komma hem, säger Dorin innan han cyklar iväg för att sälja ytterligare några exemplar av Faktum.

Epilog: Efter en sommar med sköna grill-söndagar i familjens sällskap, gos med katter och några matcher plockepinn med Soni, är Dorin tillbaka i Malmö för att sälja jubileumsnumret som du just nu håller i din hand. ●

Tabinet går ut på att man summerar ihop värdet på korten som finns på bordet. Säg att det ligger en trea och en tvåa – då kan den som har en femma i handen ta upp korten. Man får poäng för korten knekt, dam, kung, ess, ruter tia och klöver tvåa. Den som samlat ihop flest kort får också poäng för antalet.

ANSLAGSTAVLAN

DETTA HÄNDER I
FAKTUMS VÄRLD

Månadens
köpare x3

Karin Sjöberg, 66 köpte Faktum på Stigbergstorget i Göteborg

Varför köper du Faktum?

– Jag vill gärna stödja personer som försöker att arbeta och ta initiativ för att förbättra sin livssituation.

Vad tycker du om tidningen?

– Den är intressant, innehåller många bra artiklar, reflektioner och fördjupning. Det är så mycket annan information i dag som är ytlig.

Vad gillar du bäst?

– Att jag får läsa om nya saker, lära mig om andra människors situation för att kunna förstå andras perspektiv bättre. Hur ofta köper du Faktum? – Varje månad. Och jag skulle absolut rekommendera andra att köpa tidningen!

Sahar, 39 år, köpte Faktum i Göteborg av försäljare Helga

Varför köper du Faktum?

– För att jag vill göra skillnad, och för att jag tycker att tidningen är bra.

Vad gillar du bäst med innehållet?

– Flera saker, jag kan inte komma på något som jag tycker är dåligt. Jag skulle absolut rekommendera andra att köpa tidningen.

Av Helga, som säljer Faktum vid Stigbergstorget i Göteborg

HUR FIRADE DU DIN 25-ÅRS DAG?

Claudiu, försäljare i Malmö

– Jag var här på plats i Malmö och sålde Faktum på min 25-årsdag. Det var inget särskilt med den dagen eller något firande. Jag behövde helt enkelt jobba som vanligt, få inkomsten för att kunna försörja mig själv och min familj.

Anna Bisther, 66, köpte Faktum vid Stigbergstorget i Göteborg.

Varför köper du Faktum?

– Det är en bra tidning, med vettigt upplägg och vänliga försäljare. Och av gammal vana.

Vad tycker du om tidningen?

– Jag tycker om det mesta faktiskt, och blandningen av långa och korta texter. De längre reportagen, och grävjobben, gillar jag bäst.

Hur ofta köper du Faktum?

– Köper alltid ett ex av det nya numret.

Skulle du rekommendera andra att köpa Faktum?

– Japp.

Micha, försäljare i Göteborg:

– Oj! Det var längesedan... 1983... undrar om inte jag bodde i Majorna då? Nej – då bodde vi i Linnéstaden, jag och Pia, och ja då blev det en stor fest minns jag. När man var yngre så tyckte man ju att det var så märkvärdigt att fylla år, nu känner jag bara, nej, nej, nej – det är väl inget att fira att man blivit ett år äldre! Hur som helst, 25-årsfesten var hemma hos oss i vår trerummare. Alla var välkomna och vi bjöd på både mat och dricka, vill minnas att det blev tacos, det var så jävla populärt då. Musik på det och ja, det blev sent. Det började nog ljusna innan de sista gick hem. Och jag fyller år i september.

Jasmin, försäljare i Göteborg

– Jag tror inte att jag firade den alls. Jag var hemlös då och var nog ute och drack som vanligt. Kanske hängde på Röda Rummet i Göteborg. Min femtioårsdag däremot firade jag, med massa kompisar ute vid Röda Sten. Det var roligt. Men med åren tycker jag att födelsedagarna förlorat sin betydelse, ju äldre jag blir desto mindre viktigt att fira. Kanske tänker om när jag närmar mig 60, men så känns det nu.

Fia, distributionen, Göteborg

– Det var år 2000 och jag minns att alla var lite stirriga inför det årsskiftet, vad som skulle hända när det blev ett nytt millenium. Ingenting hände, haha. Min födelsedag i april firade jag inte med någon fest, men jag fick en Thailandsresa i present! Jag och min sambo åkte med ett annat par till Phuket, Koh Samui och Krabi. Jag minns bland annat underbara hotellfrukostar, en elefantridtur och en guidad flodtur i kanot till ett överreklaterat vattenfall.

Sandra, föräldraledig reporter, Göteborg

– Ordentligt! Jag hade fest med cava och cake, ett koncept jag började med när jag fyllde 20 och bodde i Barcelona. 25-årsfesten var i Stockholm och tårtorna bakade jag tillsammans med mina tjejkompisar kvällen innan. Jag minns att jag drack lite väl mycket på festen och att det var en rolig blandning av folk; mina gamla vänner från Göteborg, mitt yogagäng och mina nya journalistkompisar i Stockholm.

UTA FÖR RUTA – TAND FÖR TAND

Faktumförsäljare Eija Ikonen, tillika en av tre skrönikörer i tidningen, fick våren 2026 nya tänder finansierade genom Faktums värdfond. En upplevelse som föranledde kreativa Eija att teckna ner sina känslor. Resultatet: två seriestrippar.

Med hjälp av modern AI-teknik som hon gärna hanterar skapade Eija två seriestrippar av sina starka känslominnen från besöken hos tandläkaren.

– Serierna bygger på min egen upplevelse under en livekirurgi, där jag fick implantat och brygga. När jag tittade upp i lampan och fick syn på min spegelbild fick jag en smärre chock

och tänkte först: "Herregud, jag ser ju ut som en anka, fy vad pinsamt!"

När chocken lagt sig och insikten om att det var tandläkarna som spänt ut läpparna på henne kom istället skrattanfallet.

– Det blev ganska roligt, alltihop, säger Eija som nöjd med den första serien bestämde sig för att göra en till.

– Den envisa tanden fick en egen dialog i mitt huvud innan den till slut gav upp, kommenterar hon sin andra bildserie.

Eija Ikonen är en av många kreativa försäljare av Faktum som kontinuerligt bidrar till tidningens innehåll.

Tack Eija, och tack alla ni som bidrar till Faktums värdfond, djurfond, ögonhälsafond och försäljarfond!

Det är ovärderligt att kunna stötta försäljare av tidningen med dessa basala behov och viktiga insatser som gör livet mer uthärdligt och som ökar och stärker social förmåga och trygghet på gatan.

VI TACKAR OCKSÅ ...

FAKTUMJURISTERNA: Säg vad de inte har försökt hjälpa till med? Äventyret att en gång i veckan avsätta ett par timmar på Faktum för att hjälpa försäljare och andra nödställda med pappersarbete, tvister och frågetecken som aldrig hade rätats ut av någon annan, än

just dessa ambitiösa, duktiga och tjänstvilliga sistaårsstudenter i juridik, fortsätter i höst. **EGUALE:** För kaffet, det rättvisemärkta kaffet, som smakar dubbelt så gott just för att det är rättvist. **SPECSAVERS:** För brillorna, synundersökningarna och servicen som

öppnar världen på nytt för den som tidigare haft en suddig bild. **ANICURA:** För Faktumdagen då Faktumförsäljarnas kelgrisar får vård. En livsuppehållande omsorg om husdjuren som förgyller och förlänger livet också för deras ägare.

HÄR SYNS VI I HÖST!

På Frihamnsdagarna, Göteborgs Stadsmuseum och Bokmässan uppmärksammas 25-åringen Faktum. Här talas det också om varför vi fortfarande behövs.

Kickstart, 29 augusti

Invigning av utställning på Göteborgs Stadsmuseum. Var finns och var får hemlösa inte finnas i stadsbilden? Samma dag arrangeras ett samtal om det kontantlösa samhället på Frihamnsdagarna, på tältscen Ingrid kl 12.30–13.10

Ett unikt magasin 16 september kl. 18–19

I en värld där fler och fler tidningar blir digitala fortsätter Faktum att ge ut papperstidningar. Tidningen satsar på kvalitetsjournalistik, avslöjande granskningar och låter ohörda röster komma till tals vid sidan om kända vi är nyfikna på. I 25 år har vi verkat på gatorna. Kommer pappers-Faktum att överleva?

Vi behöver cash! 14 oktober kl. 18–19

Hur gör du för att köpa biljett till spårvagnen, tåget eller flyget utan bankkort? I dag krävs att du har ett betalkort för att köpa en tröja, ta en kaffe eller komma in på en offentlig toalett. En växande grupp ställs utanför det kontantfria samhället. Vilka konsekvenser får det?

Kvinnor utan hem 11 november kl. 18–19

"Jag kunde inte behålla mina vänner. Det gick inte att prata med dem – deras problem blev så futtiga jämfört med mina, och de förstod inte vad jag pratade om."

Utifrån ett forskningsprojekt om kvinnoboendet Almas integration i Gamlestaden berättar lyfts kvinnors erfarenheter av hemlöshet. Hur kan det sociala stigmat brytas?

Bokmässan 24–27 september

I montern: I år finns vi på andra våningen, i H-hallen, intill bland andra UNHCR, Rädda Barnen och Demokratitorget. Här möter du Faktums redaktion och tidningens försäljare, för samtal och om du vill, köp av våra jubileumsutgåvor och andra Faktumprylar. På scen: Nätverkstan upplåter sin scen till oss söndag 27 september kl 11.30–11.50. Där berättar vi om våra 25 år på gatan, presenterar vår jubileumstidning och årets upplaga av Faktum Novell.

KULTURTIPS OM OCH FRÅN 2001.

MUSIKÅRET 2001

Slipknot "Iowa"
Kära nån vilket stök den maskerade nonetten levererade här. Försöker att inte älska låten som kärleksfullt döpts till *People=shit*, men det går inte. Det smutsigt svängiga kaoset får mina gamla ben att vilja göra saker de inte längre klarar av.

Rufus Wainwright "Poses"
Sonen till Loudon Wainwright III och Kate McGarrigle ligger bakom en av de bästa skivor jag äger. Det är så fint, det är så vackert. Dramatiskt utan drama. Och rösten. RÖSTEN!

Breach "Kollapse"
Med sitt unika melodispråk levererar

Luleåsonerna här hardcore med total brist på respekt för eventuella regler inom genren. Det vilar något härligt skevt över låtarna oavsett om de är ösiga, långsamma, skrikiga eller instrumentala på denna deras sista giv som band. Avknoppningarna Terra Tenebrosa och Norna är också de klart uppkollningsbara konstellationer.

Nick Lowe "The Convincer"
Veteranen Lowe visar här vilken

överkligt begåvad låtsnickare han är med detta veritabla pärlband av lätt soul- & countryanstrukna poplåtar. Snygga och relaterbara texter. Unna dig lite kvalitetstid med *Only a fool breaks his own heart* eller *Lately I've let things slide* och du kommer att må lika bra som du förtjänar.

Slayer "God Hates Us All"
Inte på långa vägar ett av deras bästa

släpp. Den kvalar inte ens in på thrashkvartetten från Huntington Parks topp fem. Men dra mig baklänges på en räliten vagn vilken urladdning vi bjuds på i *Disciple!* Den är min frustrations lindrare, mitt hjärtas ölfaskas öppnare. Att höra Tom Araya gång på gång skrika att Gud hatar oss allihop är som balsam för själen. Testa själv!

Tool "Lateralus"
Ett monumentalt album från den

totalt kompromisslösa Los Angeleskvartetten Tool. Lika meckigt som dynamiskt, lika tungt som sprött. Metallen är proggig, låtarna långa och musikaliteten av allra finaste snitt.

Converge "Jane Doe"
En milstolpe i hardcore-världen och en på alla tänkbara vis hysterisk skiva. Rå energi gifter sig (borgerligt)

med musikalisk spetskompetens. Kontrollerat kaos gosar loss med perfektionerad dissonans. Grym produktion av gitarristen Kurt Ballou och ikonisk albumdesign av sångaren Jacob Bannon.

Rocket From The Crypt "Group Sounds"
Punkig

rock + blås + enhetlig klädsel + humor kan vara en svår ekvation att lösa, men San Diegos finaste rockers med John "Speedo" Reis i förarsätet löser den galant. Vad som kunde blivit töntigt blir istället svincoolt. Lägg därtill tuffa grafiska attribut som kobrör, skorpioner, tigrar och apor och du har en totalupplevelse att dö för. Sista låten heter *Ghost Shark*, och bara det är ju ett starkt incitament till att lyssna på skivan. Så otroligt tufft.

ISIS "SGNLo5"
De religiösa fundamenta-

listgökarna har ingenting med detta amerikanska post-hardcoreband att göra, tack och lov. Den här ep:n bjuder på tung och malande rockmusik i gränslandet mellan Godflesh och Neurosis, och avslutar det hela med Justin Broadricks (Godflesh, Jesu) majestätiska 10-minutersremix av *Celestial (The Tower)* från albumet *Celestial*. Resultatet blev så bra att bandet valde att spela hans version av låten live.

av Christian Jansson

Daft Punk "Discovery"
Ja, den här blir i alla fall inte jag förbannad

Opeth "Blackwater Park"
Sugen på progressiv death

metal med tydlig sjuttitalsprägel? Då kan du sluta leta och börja lyssna. Geniet Mikael Åkerfeldt komponerar, sjunger och growlar som ingen annan. Krångliga riff, smattrande baskaggar och akustiska partier delar solidariskt på utrymmet så att du kan njuta och fascineras om och om igen.

FILMÅRET 2001

Sagan om Ringen: Härskarringen

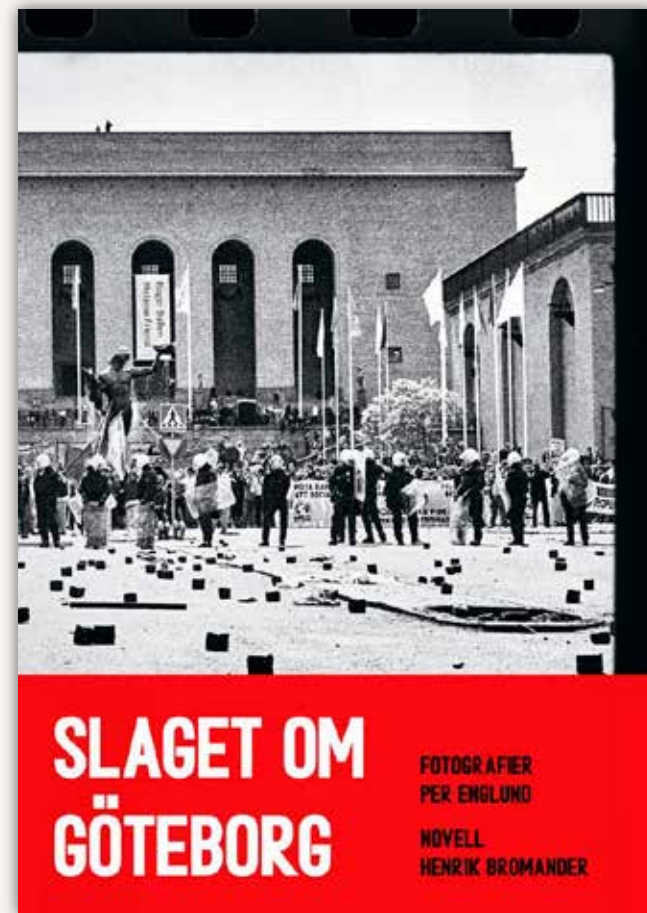
Hart när omöjlig att tröttna på, i alla fall för undertecknad. Perfekt för såväl tröst och smärtlindring som pur underhållning. Tycker dessutom att den rent effektmässigt håller riktigt väl, trots sin ålder. Jag tänker inte berätta hur många gånger jag sett den, men det är ett betydligt antal timmar som investerats i denna underbara värld. Only the extended version is real!

Shrek

Det är så sjukt härligt med animerade filmer som funkar precis lika bra för både barn och föräldrar, och Shrek är exakt en sådan film. Fin story, underbara karaktärer och superskön dialog. Dessutom bra musik, och en skurk som får mig på partiledartankar.

NYHETSÅRET 2001

Slaget om Göteborg Per Englund, Henrik Bromander

När EU-toppmötet ägde rum var han 20 år gammal och dokumenterade händelserna med sin pappas gamla Pentax-kamera. När Per Englund två decennier senare tar fram bilderna formar han en bildberättelse från en 20-åringars perspektiv, mitt i händelsernas centrum. Boken innehåller även en faktabaserad novell skriven av Henrik Bromander. Ihop med Englunds svartvita fotografier tagna i tumultet på Göteborgs gator under EU-toppmötet 14–16 juni 2001 är det ett väldigt starkt dokument som vittnar inte bara om vad som hände då utan också hur det påverkade människor som var där, för resten av livet.

Per Englund, som jobbat mycket för Faktum genom

åren, inspirerade med sin bok till ett större reportage i Faktum som publicerade flera av hans bilder och intervjuade alla inblandade om stod i centrum då: polisen Håkan Jaldung, AFA-aktivisten Jonathan Pye, fredsforskaren och medlaren Hans Abrahamsson samt Attacrörelsens America Vera-Zavala. Med ett 20-årigt perspektiv formades en ny berättelse och reportaget kan läsas på faktum.se

Fiesta! Memoarer från upprorets tid America Vera-Zavala

20-årsjubileet inspirerade aktivisten, dramatikern och debattören America Vera-

Zavala. Där och då bestämde sig America för att själv lägga ut texten. Lagom till 25-årsdagarna berättar hon framförallt för dem som inte var där, för dem som föddes efteråt. Hon vill sprida hopp med ett naket och uppriktigt inifrånperspektiv och dela kunskap om misstagen som inte behöver upprepas.

"Vi vet att det kommer ske kravaller på fredagen i Göteborg 2001. Det har AFA annonserat så tydligt som det bara går på ett kodspråk som vissa av oss kan dechiffrera. Vi är inte många men ändå, jag vet i flera veckor i förväg att det kommer ske och jag vet också att jag inte kan göra något åt det. Det tillhör ett manus som jag inte har skrivit och som jag varken har möjlighet att skriva om eller regissera."

Men inte heller det förutsägbara blev som de trott. Allt börjar en dag tidigare och på en helt annan plats än den förväntade, när polisen omringar hela Hvitfeldtska gymnasiet och, på falska grunder ska det senare visa sig, spärrar in en massa demonstranter som campar på skolan under toppmö-

tesdagarna. Det som sedan sker i Göteborg under fredagen står att läsa i många tidningsarkiv världen över. Men Americas bok ger läsaren något annat. Ett före och ett efter. En tidig blick på ett aggressivt USA som Sverige sedan länge var edsvuret allierade med. En självrannsakan där hon i efterhand kan se globaliseringsrörelsens svagaste punkt: när slaget är vunnet finns ingen struktur. "Vi tyckte så illa om dem som ville ha makt att vi glömde bort att vi faktiskt behövde ta makt

för att förändra."

Men hon skriver också att en annan värld ändå är möjlig, och jag vill tro henne.

Malin Clausson

10 filmer om 11 september

- Fahrenheit 9/11 (2004)
- World Trade Center (2006)
- United 93 (2006)
- Vänner för livet (2007)
- Remember Me (2010)
- Extremt högt och otroligt nära (2011)
- Zero Dark Thirty (2012)
- Camp X-Ray (2014)
- 9/11 (2017)
- The Report (2019)

Källa: Moviezine

LYDIAS KANON

Faktum bad författaren och storläsaren Lydia Sandgren att välja ut 25 hållbara favoriter. Här kommer hennes litteraturlista, i ordning men utan rangordning.

1. Den allvarsamma leken av Hjalmar Söderberg (1912).

Det finns många skäl att läsa Söderberg (melankolins mästare, en av våra största stilister), men denna kärleksroman är också ett ljuvligt tidsdokument, en länk mellan moderniteten och svunna tider.

2. Revolutionary Road av Richard Yates (1961).

I ett förortsdåsig 1950-tal försöker ett ungt medelklasspar få lite fason på sitt livselände. Det går åt skogen.

3. Mrs Dalloway av Virginia Woolf (1925).

Bakom det lite dammiga klassikerryktet döljer sig en levande, lustfylld skildring av en stad (London) vid en viss tidpunkt (strax efter första världskriget). Läs nyöversättningen!

4. Middlemarch av George Eliot (1871).

Apropå Virginia Woolf: hennes omdöme om Middlemarch löd ”En av få romaner på det engelska språket som skrivits för vuxna”, vilket är anledning nog att läsa denna bok.

5. August Strindberg av Olof Lagercrantz (1979).

Lagercrantz hör till de författare som jag läser regelbundet och återkommande, inte minst hans studier över de författarskap som följt honom genom livet. Strindbergboken är en bra början: här får man en rejäl portion svensk litteraturhistoria på köpet.

6. En dåres försvarstal av August Strindberg (1893).

När vi ändå är inne på den svenska litteraturhistoriens titan: att då och då läsa lite Strindberg ingår i normalbildningen, och dessutom är det roligt.

7. De besatta av A. S Byatt (1990).

Två brittiska litteraturvetare får korn på en okänd kärlekshistoria mellan två viktorianiska poeter, med halsbrytande kapplöpning till följd. Läses på egen risk: det kan hända att man börjar intressera sig för arkivforskning.

8. Miss Jean Brodies bästa år av Muriel Spark (1961).

En karismatisk lärarinna tar sig an en utvald krets elever i mellankrigstidens Edinburgh, för att lära dem snille, smak och fascismens förtjänster.

9. Odysseen av Homeros (ca 700 år f.Kr.).

Förutom att vara den västerländska litteraturhistoriens främsta verk (och första, bortsett från Iliaden) är detta ett medryckande äventyr som man inte ska vara rädd för att ge sig i kast med.

10. Bergtagen av Thomas Mann (1924).

Bergtagen kräver en del kämpaglöd och envishet av sin läsare, men ger mycket i utbyte: den banala människans möte med livets storhet.

11. Melankoliska rum av Karin Johannisson (2009).

Idéhistorikern Johannisson undersöker förra sekelskiftets depressionsdiagnoser och visar på deras porösa kanter. Kulturen sipprar in och formar vårt lidande.

12. En förlorad värld/Brideshead revisited av Evelyn Waugh (1945).

En roman som blivit känd för skildringen av ungdomlig förälskelse i brittisk collegemiljö, men som lika mycket handlar om adelns förfall, kärlekens omöjlighet och vägen till Gud.

13. Blonde av Joyce Carol Oates (2000).

Oates berättelse om Marilyn

Monroe är ett vackert exempel på fiktionens särskilda möjlighet: att närma sig sanningen på diktens vägar.

14. Vita tänder av Zadie Smith (2000).

En roman som tycks skriven i ett enda glädjerus över möjligheten att uttrycka sig. Om människors mer eller mindre lyckade försök att hitta sin egen plats i röriga släktled.

15. Illusionisten av John Fowles (1965).

1960-tal i Grekland. Ung brittisk internatskolelärare dras in i mysterium med erotiska övertoner. Bör helst läsas under en sommarvecka vid egeiska havet.

16. Dykungens dotter av Birgitta Trotzig (1985).

Trotzigs medmänsklighet bräcks aldrig av någon kletig sentimentalitet i denna roman om olycksbarn på samhällets ytterkant.

17. Lolita av Vladimir Nabokov (1955).

Allt Nabokov skrivit är bra, men ingenting är lika bra som Lolita. Läs för allt i världen Aris Fioretos översättning.

18. Freud av Peter Gay (1988).

Författaren är historiker och berättar inte bara om individen Sigmund Freud, utan om den tid och det sammanhang som formade honom – allt sammantaget en gedigen historielektion.

19. Shakespeare and Company av Sylvia Beach (1959).

Förtjusande memoar om hur Beach drev bokhandel i Paris under mellankrigsåren: alla var där, hon publicerade James Joyce och sen retade hon upp nazisterna genom att vägra sälja sitt enda exemplar av Finnegans Wake.

20. En fest för livet av Ernest Hemingway (1964).

Hemingway var stamkund hos Shakespeare and Company, som här berättar han om sina år som författarspoling. Ett ljuvligt vykort från svunna tider, postumt publicerad.

21. The Silent Woman av Janet Malcolm (1994).

Allt Malcolm har skrivit är läsvärt och intelligent, men denna bok är i en klass för sig. Handlar om biografiskrivandets villkor i allmänhet och paret Sylvia Plath/Ted Hughes i synnerhet.

22. Laterna Magica av Ingmar Bergman (1987).

Många känner sig kallade att berätta om sitt eget liv, men få lyckas åstadkomma något som blir bestående litteratur. Bergman tar sig an uppgiften med diktarens frihet, och hans bok är ett mästerverk.

23. Ett annat liv av Per Olov Enquist (2008).

Också Enquist förhåller sig till den egna historien som en författare snarare än livskrönikör. Kapitlet om alkoholism är otroligt, särskilt när han ger sig den på att besegra ”den danska tabletten” – den förhatliga Antabusmedicinerings.

24. Kärlekens samtal av Roland Barthes (1977).

Den franske litteraturkritikern Barthes tar sig här an den förälskade människan: hennes vända, väntan och ovisshet, och inte minst hennes språk.

25. Slouching towards Bethlehem av Joan Didion (1968).

Denna samling av Didions artiklar och essäer liknar mest ett dokument över samhällets sönderfall i 1960-talets Kalifornien, nedtecknat av en stor stilist.

Gemensamma krafter sken när de första Hjällbolykterna tänds

Ett av de mest kraftfulla verktygen för att skapa inkluderande och välkomnande miljöer är ljus. Med ljusets hjälp kan det offentliga rummet göras tillgängligt för fler, även när mörkret faller.

I vårt arbete med utvecklingen av Hjällbo strax utanför Göteborg har en grupp unga tjejer från området spelat en extra viktig roll för ljuset. Tillsammans med ljusdesignern Kajsa Sperling och designern Andreas Sture från White Arkitekter, på uppdrag av Stadsmiljöförvaltningen Göteborgs Stad, har de skapat en unik armatur som ska sprida ljus över Hjällbo när det börjar skymma: Hjällbolyktan.

Hjällbolyktan blir en varm, röd tråd som löper genom Hjällbo centrum. Sex av lyktorna bär budskap till betraktaren, resterande bär en spetsliknande skärm, både formulerade och utformade av Hjällbotjejerna själva.

Lyktan är en del i den pågående omvandlingen för trygghet, omtanke och gemenskap i Hjällbo, där White är delaktiga i flera delar, från processledning av samverkansgruppen, till utvecklingen av Hjällbo Centrum.

LÄS MER OM
HJÄLLBOLYKTAN:
whitearkitekter.com

white

Billiga lyor blev hemsökt korthus

I 25 år har alla varit överens: Det behövs fler billiga lägenheter. Men efter mycket snack och lite verkstad finns de ännu inte. Vi tog reda på varför.

TEXT **JOHAN FRISK** OCH **ANNA WALLENLIND NUVUNGA**
ILLUSTRATION **FELICIA FORTES**

ÄR HAR FAKTUM funnits på gatan i ett kvarts sekel. Lika länge har ett stort antal medborgare ställt sig samma fråga. Varför finns det inga bostäder som jag har råd med?

Frågan ställs i små källarrum hyrda i andra hand, av de trångbodda och de som går hungriga för att kunna betala hyran. Och de är många. Boverket använder begreppet behovsbaserad bostadsbrist. Där ingår de som, när hyran är betald, har mindre kvar i plånboken än de skulle ha haft om de fått försörjningsstöd. Där finns de trångbodda. Där finns de som flyttar ofta och de hemmaboende barnen.

De hushåll som har återkommande problem, alltså uppfyller minst ett av kraven två år i rad, uppgår till cirka 300 000. Det är 14 procent av landets hushåll.

Att det råder brist på billiga hyresrätter är partierna rörande överens om. Det visar den enkät som Faktum skickade ut.

Så varför händer ingenting?

Bostadsförsörjningslagen, som är ett par månader äldre än Faktum, lägger stort ansvar på kommunerna. Det är också kommunerna som har verktygen. Där finns marken, som kan säljas till lägre pris mot krav på lägre hyror. Där finns de allmännyttiga bostadsbolagen som har stor makt över vad som byggs och vem som får bo i lägenheterna.

Försök har ändå gjorts. Det mest ambitiösa var den vision som togs fram för Frihamnen i Göteborg för tio år sedan. Av de 10 000 lägenheter som skulle byggas i området skulle 500 få lägre hyra. Här skulle även en ensamstående mamma med låg lön kunna bo. Ett pressmeddelande från det kommunala utvecklingsbolaget osade självförtroende: ”Låga hyror gör Frihamnen till en föregångare.”

Social housing. Begreppet är ett spöke som dyker upp varhelst någon vill matcha låginkomsttagare med lägenheter de har råd med. Fattighus, väser spöket, och rasslar med kedjorna.

Men i takt med att kostnaderna ökade, bland annat på grund av en dyr sanering av marken, tonades det sociala budskapet ner. I dag dominerar Frihamnen av en grupp modulhus tillhörande företaget Waterfront Cabins som hyr ut lägenheterna, eller hotellrummen, för korttidsboende. På Airbnb kan du boka en lägenhet med ett sovrum för 1 200 kronor natten, eller drygt 35 000 kronor i månaden. Det går också att boka så kallat Longstay, där priserna varierar med efterfrågan.

Istället för billiga hyresrätter i en stadsdel för alla ska Frihamnen, enligt de planer som finns i dag, bebyggas med 75 procent bostadsrätter. Kommunen har satt som mål att markförsäljningen ska generera en vinst på drygt en miljard kronor.

Den ensamstående mamman får hitta någon annanstans att bo.

Det fanns de som drog en lättad suck när visionen för Frihamnen dog. Eftersom lägenheterna med lägre hyra skulle reserveras för de med låg inkomst anklagades göteborgarna för att införa social housing i Sverige. Begreppet är ett spöke som dyker upp varhelst någon vill matcha låginkomsttagare med lägenheter de har råd med. Fattighus, väser spöket, och rasslar med kedjorna.

Samtidigt som visionen i Göteborg maldes ner av krass ekonomi drog Örebro kommun i gång ett liknande projekt, fast i mindre skala. Botrygg, ett av företagen som skulle ha byggt i Göteborg, ingick en byteshandel där företaget fick en större bit mark i utbyte mot att pressa ner hyran på 20 av kvarterets 130 lägenheter. Målgruppen var förutom låginkomsttagare även trångbodda.

När det var dags att fördela lägenheterna dök spöket upp även där, och politikerna drog sig skrämt tillbaka från förmedlingen av bostäderna.

– Politikerna valde att inte driva frågan om en kommunal bostadskö med förtur för vissa, det

var för känsligt vid den tidpunkten, säger Erik Blohm, förvaltningsdirektör på Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen i Örebro kommun.

Adam Coccozza, vd på Botrygg:

– Tanken var att Örebro skulle ha en egen bostadskö där även privata värdar kunde inkluderas, men de kom aldrig till skott. Vi tog därför på oss att göra urvalet.

En låg inkomst definierades med hjälp av Kronofogdens förbehållsbelopp – det som blir kvar efter en löneutmätning. En trångbodd familj var en där barnen inte hade egna rum.

Adam Coccozza minns att inkomstkravet var en känslig fråga och att kommunen var rädda att öppna en dörr till social housing.

– Men jag tycker att man måste kunna prata om den frågan.

S **PÖKET DÖK UPP** också i Malmö, där kommunen i tio år närt planer på nybyggda lägenheter med lägre hyra. Projektet kallas Mallbo, Malmö Allemansrätt Boende, och var från början tänkt att ingå i stadens arbete mot hemlöshet där vissa grupper skulle ha förtur till de billigare lägenheterna.

Maria Montelius är projektledare för Mallbo.

– Mallbo hade från början en bredare målgrupp, med fokus på människor med försörjningsstöd, men det togs ett politiskt beslut om att öppna för alla istället för att ha en särskild hyreskö. Uppdraget kom inte från början från politiken och det fanns en del diskussioner om social housing och oro för det.

I den plan som finns nu ska de bolag som vunnit markanvisningen inte bara pressa ner hyrorna på hyresrätterna utan också skapa bostadsrätter som säljs till ett lägre pris. För att kunna göra det får de lägre markhyra och slipper en del krav, som att förse området med ett visst antal parkeringsplatser. I början av 2026 hoppade dock ett av de två byggföretagen av och bygget av de drygt 300 lägenheterna har pausats i minst tre år – den tid som det andra byggföretaget fått på sig att hitta en ny partner.

Maria Montelius säger att det har funnits kritik mot att vem som helst ska kunna hyra lägenheterna, alltså även höginkomsttagare med lång kötid.

– Politiken vill visa att det går att bygga billigt med kvalitet för alla malmöbor och att det även ska komma dem till del som inte har så hög lön.

Också i Uppsala kommun finns ett politiskt mål att bygga hyresrätter med lägre hyra, något som dock visat sig vara svårt. Framför allt på senare tid, med stigande priser på grund av ökade energikostnader, byggkostnader och krig samt borttagande av statliga byggsubventioner. Ett forskningsprojekt som startade för ett par år sedan utgick från äldre kvinnor med låg pension. Hur mycket skulle de kunna betala för sitt boende för att hålla sig över existensminimum? Svar: 4 000 kronor i månaden. Frågan var om det gick att ta fram nyproducerade lägenheter med den hyran.

Elin Blume, som förra året utsågs till Årets samhällsbyggare, är strategisk samhällsplanerare i Uppsala kommun.

– Det forskningsprojektet skissade fram var ett delningsboende med liten egen privat sfär och kök och vardagsrum och hall delade med andra. Det var ett sätt att komma ner i boendekostnader men ändå få mycket livsyta totalt.

Bostäderna byggs nu av det allmännyttiga bostadsbolaget Uppsalahem, men hyran kommer bli dyrare, hur mycket är ännu inte fastställt.

Trots ett stort behov, och en samstämmighet hos de politiska partierna, har resultatet av kommunernas ansträngningar alltså blivit magert.

Anna Granath Hansson forskar på förutsättningar för socialt hållbar bostadsutveckling på det internationella forskningsinstitutet Nordregio. Hon säger att det går att ifrågasätta hela idén med låga hyror i nyproduktion i stor skala. För problemen är många. Det är svårt att göra avsteg från hyressättningssystemet. Byggkostnader ska vägas mot kvalitet. Finansärer som ser risk i låga hyror och hyresgäster som kanske inte kan betala för sig.

Är det kört för billigare hyresrätter?

– Nej, det handlar om kreativitet och att gå in med öppna ögon och att vara beredd att göra kompromisser. I Sverige har man ofta inställningen att hitta den perfekta lösningen och gör man inte det gör man ingenting.

Kompromisserna kan till exempel handla om att sänka kvaliteten, men också att kommunerna inte tjänar lika mycket pengar på sitt markinnehav. Pengar som skulle kunna användas till andra kommunala utgifter.*

– Om man verkligen vill ha billiga bostäder är det något annat som måste stå tillbaka.

F **ÖRUTOM ÅTRÅVÄRD MARK** som kan säljas med krav på lägre hyror har kommunen också ett annat verktyg, de allmännyttiga bostadsbolagen. Precis som när det gäller marken kan kommunen lockas att använda allmännyttan som en kassako. Sedan 2011 är det också, efter krav från EU, lag på att bolagen ska drivas affärsmässigt.

Martin Grander, docent i Urbana studier vid Malmö universitet, menar att det trots allt finns utrymme för att till exempel sänka avkastningskraven men att den möjligheten sällan utnyttjas

– De flesta följer någon form av marknadslogik ganska strikt, så det finns möjligheter men det är sällan de utnyttjas eller ens diskuteras.

Ett undantag finns i den lilla kommunen Viskafors utanför Borås. När det kommunala bostadsbolaget Viskaforshem för 16 år sedan uppförde 18 hyresrätter i form av passivhus tummade man inte på kvaliteten. Men istället för att låta höga hyror finansiera de högre kostnaderna räknade bolaget med att ett minskat behov av underhåll skulle få ner kostnaden på sikt. Bolaget sänkte även avkastningskravet. Forskare vid Chalmers som studerat projektet kom fram till att en sänkning av avkastningen från fem till tre procent kan göra att en tredjedel av hyran kan tas bort ur kalkylen.

Mats Carlsson är sedan två år tillbaka vd på Viskaforshem.

* Den senaste tio åren har markanvisningar i Göteborg gett en vinst på sammanlagt 5,5 miljarder kronor.

Källa: Exploateringsförvaltningen årsrapport 2025.

– Min företrädare hade en strategi och var modig som vågade sticka ut, och jag försöker driva det vidare, säger Mats Carlsson.

Strategin går bland annat ut på att tåla röda siffror i bokslutet, något som enligt Mats Carlsson kräver stabila ägare som förstår.

– Det står i våra direktiv att vi ska tillhandahålla bostäder för alla. Om vi bygger nytt i dag går det inte att ta fulla hyror direkt. Det genererar inte klirr i kassan i vårt bolag och påverkar underhållet.

Viskaforshem har även byggt två trygghetsboenden för äldre med lägre hyror. Flera andra allmännyttiga bolag har varit på besök i Viskafors, liksom Hyresgästföreningen.

– Det är roligt att det uppmärksammas. Vi trycker på att det är bra ägare som accepterar att nyckeltalen inte når upp till de krav som ställs på oss, säger Mats Carlsson.

STOCKHOLM HAR ALLMÄNNYTAN ett projekt som kallas Stockholmshusen, där fastigheterna är serie-tillverkade med lägre standard för att få ner kostnaderna. De har dock fått kritik för att hyran, som visserligen är lägre, inte är tillräckligt låg för att de som är strukturellt hemlösa ska ha råd att bo i lägenheterna. Projektet har också fått kritik från båda politiska blocken. Från vänster sägs att det nu borgerliga styret inte satsar tillräckligt, från höger kommer kritik mot bristande konkurrens.

Ett alternativ till att försöka bygga billiga hyresrätter är att matcha de billiga lägenheter som finns med de hushåll som har störst behov. Förra året ändrades bostadsförsörjningslagen för att göra det möjligt att ha en bostadskö med andra urvalskriterier än kötid. I Uppsala pågår fyra pilotprojekt hos Uppsalahem där utbudet ska matchas mot behov. Ett fåtal stora, relativt billiga lägenheter kommer att gå till familjer med ett visst antal barn. Andra lägenheter kommer att förmedlas till hushåll vars inkomster inte överstiger ett visst belopp. Kommunen prövar också att omvandla större lägenheter till mindre genom att sätta upp mellanväggar.

– Redan i dag förmedlas bostäder hos Uppsala bostadsförmedling efter kötid och till ungdomar eller pensionärer, nu testar vi att lägga till andra tillträdeskrav, säger Elin Blume.

Uppsalas försök har föregåtts av politiska diskussioner om det kommunala ansvaret för bostadsförsörjning och svensk bostadspolitik, som ska vara generell och inte innehålla särlösningar för vissa hushåll. Elin Blume vill undvika ordet social housing då det inte används av uppsalapolitikerna utan mer på den nationella arenan. Men oavsett debatt och vilka ord som används är det inte ett alternativ att inte göra någonting.

– Om vi fortsätter som förut kommer hushållen som inte har ett godtagbart boende att bli fler. Vi försöker laborera med det som är möjligt.

Hur påverkar debatten ert arbete?

– Just nu har vi ett politiskt styre som vill att vi jobbar

med det här, men vi vet inte vad som händer efter valet. Jag gissar att det kommer att bli en debatt om hur vi ska fortsätta, säger Elin Blume.

Men utbudet av gamla, billiga lägenheter är begränsat och de som finns hotas, av omvandling till mer lönsamma bostadsrätter. Behovet av billiga lägenheter blir svårt att tillfredsställa utan att bygga nytt.

Kanske finns lösningen i Farsta strand. Där har Stadsmissionen byggt ett hus med 40 lägenheter, varav vissa har en lägre hyra. Huset har stått i ett par år och har fått mycket uppmärksamhet.

– Ja, ibland blir jag nästan generad, säger Pernilla Parding på Stadsmissionen. Hon fortsätter:

– Jag tror det säger något om den längtan som finns att hitta ett komplement till en bostadsmarknad som inte fungerar. Jag tror också att uppmärksamheten beror på att det är så konkret, att det är ett riktigt hus med riktiga människor som redan bor där.

Att urvalet av hyresgäster inte sker efter kötid utan efter behov har också här väckt kritik, och det gamla spöket social housing har dykt upp.

Varifrån kommer kritiken?

– Från dem som hoppas och tror att det gamla generella systemet ska fungera. Jag förstår att man vill att det ska vara som förut, men det är inte som förut. Ska vi låta människor fara illa i 10–15 år till medan vi strävar efter något som var?

Fastigheten förvaltas under den kooperativa hyreslagsstiftningen och kan därmed sätta hyran på ett annat sätt. Därmed går det att undvika det så kallade bruksvärdessystemet, att likartade lägenheter ska ha likvärdig hyra. När bruksvärdessystemet styr kan en hyresgäst gå till Hyresnämnden och kräva att alla hyresgäster ska få samma låga hyra. Den hyresgäst

i Stadsmissionens hus som försökte få sin hyra omprövad fick avslag.

Pernilla Parding understryker att socialt hållbara bostäder, som hon föredrar att kalla dem, behövs eftersom allt fler saknar förutsättningar att skaffa en bostad som de har råd med.

– Alla, oavsett inkomst, ska kunna få en bostad med en rimlig hyra. Jag kan inte förstå att det ska vara så svårt att ta in det.

HYRESGÄSTFÖRENINGEN ÄR EN av de mest ihärdiga försvararna av en generell bostadspolitik. I deras bostadspolitiska program finns förslag på att vissa grupper, till exempel trångbodda, kan få förtur i bostadskön. Att ge personer med lägre inkomst förtur är dock inte aktuellt då det enligt Hyresgästföreningen skulle leda till social housing, ett begrepp som Karin Lindeberg, bostadspolitisk talesperson för Hyresgästföreningen, förknippar med äldre tiders barnrikehus och andra boenden för fattiga.

– Vi vill inte att vissa bostäder ska pekas ut, därför vill vi inte ha bostäder med inkomsttak, det är vi väldigt tydliga med.

Hyresgästföreningen vill istället att staten och kommunerna ser till att fler bostäder byggs, som när det så kallade miljonprogrammet genomfördes.

– Det här är en ödesfråga och politiken måste ta ett helhetsansvar i den här frågan, säger Karin Lindeberg. Regeringen har oavsett färg lämnat över ansvaret för byggandet av bostäder till marknaden. Kommunerna ska enligt lag säkerställa att alla har en bostad, men har inte heller gjort vad de ska. Länsstyrelserna ska

följa upp hur det går. Hela maskineriet har fungerat dåligt. Det bekymrar mig att vi i Sverige inte jobbar med hållbara lösningar, trots att vi är ett så välutvecklat land.

Vad som händer med Stadsmissionens hus i Farsta följs i ett forskningsprojekt på Kungliga Tekniska Högskolan, KTH. Linda Lövgren, som arbetat som konsult åt flera kommuner, är en av forskarna. Hon kallar huset i Farsta för en transformativ social innovation.

Vad menar du med transformativ?

– Att den har potential att förändra nuvarande system, hur saker och ting fungerar.

Möjligheten att skala upp Stadsmissionens försök är en av de frågor som forskarna vill ha svar på. Det största hindret handlar om finansiering. Eftersom en del av hyresgästerna betalar en lägre hyra än den som en fastighetsägare behöver ta ut för att det ska gå runt behöver det glappet täckas på något sätt.

– Den största möjligheten ligger i ett system för sociala lån eller obligationer. EU har visat intresse för att finansiera prisvärda bostäder, men det är nytt för den här marknaden, säger Linda Lövgren.

Ett annat hinder kan vara organisationsformen, att huset förvaltas av ett kooperativ där hyresgästerna förväntas ta ansvar.

Om hissen inte fungerar ska någon se till att den blir reparerad.

Linda Lövgren vill komma bort från låsningen kring social housing.

– Vi har en stor och växande målgrupp som mår dåligt och vad gör man då? Det system som finns nu är inte försvarbart. ●

Alla vill ha billigare hyresrätter

- ❓ Håller du med om påståendet att det finns för få billiga hyresrätter i Sverige?
- ❓ Om du svarar ja så undrar vi vilka politiska verktyg ditt parti vill använda för att ändra på det?
- ❗ Om du svarar nej, så ber vi dig motivera ditt svar.

Moderaterna
David Josefsson
Riksdagsledamot, gruppledare
civilutskottet

– Ja, vi håller med om påståendet. Det finns visserligen många billiga hyresrätter i det äldre beståndet, men köerna till dem är ofta långa, särskilt i städerna. Det byggs också få billiga lägenheter eftersom det är för dyrt att bygga även små lägenheter idag. Moderaterna vill åtgärda detta genom att öka tillgången på mark där man får bygga, korta kommunernas handläggningstider och få bort regelkrånglet. Vi vill också se till att det byggs fler större lägenheter och villor så att de små och billiga lägenheterna blir lediga när människor flyttar för att bilda familj.

**”ÖKA TILLGÅNGEN
PÅ MARK DÄR MAN
FÅR BYGGA.”**

Miljöpartiet
Amanda Palmstierna
Riksdagsledamot civilutskottet
och bostadspolitisk talesperson

– Ja. Det befintliga beståndet behöver nyttjas bättre med föruturer i bostadskön till de som verkligen behöver en bostad och inkomstkraven behöver regleras så att de är rimliga och inte stänger folk ute. Vi vill också att staten går in med stöd för att bygga nya hyresrätter med rimliga hyror, och med stöd till energieffektivisering så att renoveringar inte går ut över hyran. Bostadsbidraget behöver höjas och följa med kostnadsökningar.

**”NYA HYRESRÄTTER
MED RIMLIGA HYROR.”**

Sverigedemokraterna
Mikael Eskilander
Riksdagsledamot, Vice ordförande civilutskottet

– Vi vill skapa fler boende som människor efterfrågar, framförallt småhus och radhus, vilket leder till fler billiga lägenheter friställs när människor flyttar. Vi vill också underlätta för byggande av alla typer av boende genom regelförenklningar och förändrade strandskydd, samtidigt som vi är positiva till nya lösningar som hyrköp och kollektivboende. Sedan måste man också vara ärlig med att det inte är antalet bostäder som är det största problemet. Runt om i Sverige finns i dag många bostäder som människor med låg inkomst stängs ute från, genom krav på inkomst och på depositioner eller borgensåtagande och ett prickfritt förflutet.

**”VI VILL SKAPA
FLER BOENDE
SOM MÄNNISKOR
EFTERFRÅGAR”**

Vänsterpartiet
Andreas Lennkvist Manriquez,
bostadspolitisk talesperson

– Ja. Staten måste ta ett större ansvar för bostadspolitiken och finansieringen av bostadsbyggandet. Marknaden har inte lyckats bygga tillräckligt många bostäder, och framför allt inte billigare hyresrätter som vanliga människor har råd med. Därför anser vi att ett statligt byggstöd för hyresrätter måste återinföras. Stödet ska bidra till lägre produktionskostnader och samtidigt vara kopplat till krav på lägre hyror. Vi vill även införa ett motsvarande stöd för studentbostäder. Vi vill också inrätta ett statligt byggbolag med uppdrag att bygga prisvärda hyresrätter.

**”ETT STATLIGT
BYGGBOLAG MED
UPPDRAG ATT
BYGGA PRISVÄRDA
HYRESRÄTTER.”**

Socialdemokraterna
Joakim Järrebring, bostads-
politisk talesperson

– Ja, utan tvekan. Det finns för få hyresrätter som vanligt folk faktiskt har råd att bo i. Framför allt måste vi få igång byggandet igen. Staten behöver ta ett större ansvar genom en nationell handlingsplan, statlig byggstimulans och statliga byggkrediter så att fler bostäder byggs även när marknaden inte klarar det själv. Men det handlar också om att människor ska ha råd att efterfråga de bostäder som finns och de som byggs. Därför vill vi se ett paket för att fler ska ha råd att bo, med bland annat förstärkt bostadsbidrag, kommunala hyresgarantier och tydligare begränsningar av orimliga inkomstkrav.

**”TYDLIGARE
BEGRÄNSNINGAR
AV ORIMLIGA
INKOMSTKRAV”**

Centerpartiet
Alireza Akhondi bostadspolitisk
talesperson, riksdagsledamot
och ledamot civilutskottet

– Ja. Sverige behöver en modern social bostadspolitik som gör att de som i dag står utanför bostadsmarknaden kan hitta någonstans att bo. Det kan vara aktuellt att rikta stöd till byggande för ekonomiskt utsatta hushåll och till landsbygdskommuner. Ett stort problem är också att det byggs för lite. Vi vill förenkla regler, korta planprocesser och göra det mer lönsamt att bygga hyresrätter. Dessutom behöver kommunerna få bättre verktyg att bidra till byggandet av lägenheter med rimlig hyra.

**”VI VILL GÖRA DET
MER LÖNSAMT
ATT BYGGA
HYRESRÄTTER.”**

Kristdemokraterna
Larry Söder, Bostadspolitisk
talesperson

– Ja. Vi vill bygga fler hyresrätter och därmed bygga bort bostadsköerna. Det behöver byggas fler bostäder över hela landet, och det är viktigt att det finns ett utbud av olika typer av upplåtelseformer som passar i livets olika skeden. Vi tror inte att bostadsbristen kan lösas med nya investeringsstöd. Det gamla stödet var dyrt och hade låg träffsäkerhet. Vi behöver istället förenkla byggreglerna, korta ledtiderna i plan- och byggprocessen och öka tillgången på byggbar mark. Vi vill utveckla hyresrätten och göra den mer attraktiv att investera i. Nu införs möjligheten till hyrköp, som innebär att en del av hyran kan gå till att köpa lägenheten.

**”VI VILL GÖRA
HYRESRÄTTEN MER
ATTRAKTIV ATT
INVESTERA I.”**

Liberalerna
Patrik Karlsson, bostadspolitisk
talesperson

– Ja. Liberalerna vill få fram fler billiga hyresrätter genom att förenkla regler, snabba upp byggprocesser, frigöra mer mark och öka konkurrensen i byggsektorn. Vi vill också se över hyresregler och skatter för att göra hyresrätter mer attraktiva att bygga.

**”VI VILL ÖKA
KONKURRENSEN
I BYGGSEKTORN”**

Joakim Lindengren

ÄR: Serieskapare, illustratör och filmare född 1962.

BOR: I Göteborg.

GÖR: Just nu klart sin första animerade långfilm.

HAR: Skapat kända karaktärer som Kapten Stofil, Krystmarodören, Skrubbefar och Ugly.

Skrev i 20 år serien Ett anstöttigt liv, skapad för Faktum.

Har gett en av sina filmade figurer namnet Ture Björkman, en hommage till skaparen av Skrot-Nisse.

Inspirerad av Flåklypa Grand Prix, Wallace & Gromit och Fåret Shaun.

JOAKIM LINDENGREN OM ATT TROLLA FRAM FILM:

”JAG VET HUR MAN MANIPULERAR EN ÅSKÅDARE”

Efter decennier av serieskapande har konstnären Joakim Lindengren bytt bana, sedan några år är han hängiven kreatör av animerad film. Det har gett resultat. Debuten ”Hennes namn stavas Exter” är redo att trollbinda publiken.

Vi börjar med att backa bandet. Du är uppvuxen med en trollkonstnär till far. Hur har det påverkat dig?

– Det har alltid varit självklart att rita, måla och teckna, morsan var också lite konstnärlig sådär, och att pappa var trollkarl tyckte alla verkade så roligt när man var barn. Men det innebar ju samtidigt vetenskap om att allt är fusk. Så tron att det gick att trollo på riktigt gick ju tidigt förlorad. Samtidigt var det en nyttig kunskap, för du använder samma typ av enkla medel när du skapar fiktion. Även när jag gör film är det bra att veta hur det går till med trolleri: ”Om jag rör på det här kommer alla att titta dit”. Att manipulera åskådaren, det är var trollkonst handlar om.

Ett hantverk?

– Ja.

Du nämnde att din mamma också var konstnär?

– Ja, inte till yrket, men som hobby.

Vad gjorde hon utöver det?

– Jag föddes i Kortedala och när jag var liten var mamma med och startade fritidsgården där, så jag bär på många sköna skrönor från den tiden. Då bodde de värsta ligisterna i Göteborg i Kortedala, och de kom till fritidsgården. Min farsa höll kurser i silversmide och de fick dreja, och det funkade. Har man något roligt att göra så behöver man inte råna bensinmackar.

Men sedan försvann allt det där och nu är det som det är.

Frustrerande?

– Ja, för det är egentligen väldigt enkelt. Idag pratas det om fängelsestraff för 13-åringar, men ge dem något vettigt att göra så kommer de inte bli kriminella. Billigare, enklare och roligare för alla inblandade.

När visste du att du skulle bli serietecknare?

– Det visste jag inte. Det råkade jag bara bli. Som liten läste jag serier, men jag fattade ju inte riktigt att det var folk som satt och tecknade. Man trodde ju att det var Walt Disney som hade gjort allt själv. Det var väl först i åtta-tio-årsåldern som jag började förstå hur det gick till. Sedan fick man veta att folk satt där i USA och ritade på löpande band, och det verkade inte så kul, eller ens trovärdigt, att man kunde ha

”Jag har gjort jättemycket, jätteolika saker. Massa konstiga jobb som jag knappt kommer ihåg längre.”

det som arbete. Men så kom serieboomen på 1980-talet, och då kunde man börja bli publicerad.

På den vägen är det?

– Ja, fast i grunden är jag utbildad skulptör, har sex års konstutbildning som inte har med serier att göra.

Nu ser de båda yrkesrollerna ändå ut att gifta sig?

– Ja, jag har en väldigt nytta av att vara både skulptör och serietecknare nu när jag gör animerad film.

De karaktärer du skapat genom alla serier, bland annat i Faktum, vad skulle du säga att de har gemensamt?

– Jag har inte tänkt så mycket på det kanske, men något som slår mig när du frågar är ett starkt drag som vi har haft i vår familj, att vi alla väldigt gärna gör vad vi vill. Och mina seriefigurer gör också det. Vad de vill.

Vilken av alla dina figurer saknar du mest?

– Jag saknar ingen, allt jag har tecknat har jag tecknat så länge jag tyckte det varit roligt. När jag har tröttnat har jag slutat och då har jag tyckt att det har varit skönt.

Publiken får stå för saknaden då. Men det finns mycket att läsa, du har varit oerhört produktiv.

– Ja, jag har gjort jättemycket, jätteolika saker. Massa konstiga jobb som jag knappt kommer ihåg längre. Jag hade länge som princip att aldrig tacka nej till ett jobb. Jag har fått frångå den nu för det tar sådan tid att göra film, men fram tills för fem år sedan tog jag alla jobb jag fick. Det måste man göra som konstnär.

Kommer någon av dina serier att göra comeback?

– Nej, som det känns nu så blir det ingen mer serie för det är så roligt att göra film. Det är som att göra serier och bygga modelljärnväg samtidigt. Det jag gör nu är det roligaste jag gjort.

Du peakar i din karriär vid 64?

– Ja.

Den här miniatyrstaden som du byggt i din ateljé, är den skapad med tanke på att göra film?

– Nej. Jag hade bara lust att bygga modelljärnväg helt enkelt. Jag har gjort det tidigare, när jag bodde i hus, men sedan jag flyttade till lägenhet har jag inte haft plats, och har ägnat mig åt flugfiske istället. När det sedan började hända mycket med miljön, allt färre insekter till exempel – och med insikten att allt kommer att dö – kände jag igen att jag måste hitta annan hobby. Då började jag på den här, i min ateljé. Det är en variant av modelljärnväg, med mindre svängradie, en modellspårväg. I takt med att den har vuxit har jag fått röja ut och bygga om.

Hur gick det över från hobby till jobb?

– När jag hade gjort en massa saker som rörde sig, figurer och finesser, och ville visa det på ett modelljärnvägsforum, så var jag tvungen att ha en Youtube-kanal för att kunna visa upp det i en liten film. För att kunna göra det hämtade jag hem ett redigeringsprogram och upptäckte då att det var väldigt roligt att klippa film och lägga på ljud. Så började jag lite smått, tänkte först göra en kortfilm med min figur Ugly, som utspelar sig i Göteborg. Min kompis Jacob Stålhammar inspire-

rade mig att göra ännu mer. Och så har det fortsatt. Modellen har vuxit och filmen har blivit längre och längre och nu är den 90–95 minuter.

”Vi lever ju i en vansinnig tid. Vi har en miljökatastrof att hantera men väljer då att starta krig.”

Och när kommer publiken att få se den?

– Ja, det beror väl på. Den är anmäld till Göteborgs filmfestival 2027 och om den kommer med där så kommer folk att få se den. Då kanske den kan få någon sorts distribution. Jag vet ingenting om det där, men det löser sig väl.

Är ”Göteborg Noir” den slutliga titeln?

– Nej, ett arbetsnamn, den kommer att heta ”Hennes namn stavas Exter”, det ska vara en parafra på ”Her Name Spells Trouble” som jag trodde var en klassisk noir-deckartitel. Det har jag alltid trott,

och så googlade jag det och kunde inte hitta en enda bok som hette så. Jag vet inte var jag har fått det ifrån.

Finns några hemlösa i din film och var i ditt MiniatyrGöteborg håller de hus?

– De är med i en sekvens, dock är de djur i den här världen, och de håller till på en rivningstomt nedanför Otterhällan.

Vad vill du säga med filmen?

– Tja, det är ju en film noir-parafra. Det kommer in en snygg tjej som vill ha Uglys hjälp, men det är något misstänkt med fallet och det flätas ihop med en

”Den bästa satir som någonsin gjorts tycker jag är Carl Barks Kalle Anka. Den är ju otroligt kritisk till det kapitalistiska systemet, men serien var för barn så det var nog ingen som tänkte på det.”

röd folkabubbla som terroriserar stans frukthandlare och så blir det där en sorts ... Alltså plotten har fått uppkomma efterhand. Den är bara ett fordon för gagsen att färdas på. Man har scener och skämt och atmosfärer som man vill visa, och då får man hitta på en anledning för Ugly att gå till en massa ställen. När man gör animerad film så börjar man vanligtvis med ljudet först, alla röster, och sedan synkar man det med figurerna. Men jag har gjort tvärtom, börjat med filmandet, bilderna och hittat på en dialog i efterhand. Det gick bättre än jag trodde, alla mina röstskådisar har varit väldigt bra och entusiastiska. Jag har ju inte råd med riktiga skådespelare så jag har fått använda vänner, bekanta och bekantas bekanta. Jacob är med, Lasse Åberg gör en roll, Ebbot, Anneli Abrahamsson och Joakim Pirinen till exempel.

Finns ett politiskt driv bakom ditt arbete? Vill du påverka?

– Inte uttalat, jag försöker undvika det. I *Ett anstötligt liv* fanns ju någon form av budskap, men det får aldrig överskugga att det ska vara roligt. Det kommer in av sig själv, genom ens grundvärderingar. Den bästa satir som någonsin gjorts tycker jag är Carl Barks älskade Kalle Anka. Den är ju otroligt kritisk till det kapitalistiska systemet, men serien var för barn så det var nog ingen som tänkte på det. Men vi är uppvuxna med Farbror Joakim som skulle exploatera vildmarken och Knattarna som försökte stoppa honom, med Farbror Joakim som tar en olycksfallsförsäkring för en miljon för att han vet att han får två miljoner om han skadar sig och därför hoppar ut från en skyskrapa för att casha in. Det är en väldigt bra bild av kapitalism som vi fick genom en serie som fick oss att

skratta. Man påverkar på ett annat sätt när man använder humor. Läsaren får olika associationer och så fort hjärnan börjar fungera så kan läsare komma fram till saker själva. Det är bättre att träna folks hjärnor än att skriva folk på näsan och tala om vad de ska tycka.

Tänker du mycket på nästa generation?

– Ja, en del. Jag vill gärna ge dem lite underhållning, något roligt som inte är så korkat. För vi lever ju i en vansinnig tid. Vi har en miljökatastrof att hantera men väljer då att starta krig. Alla bär runt på hela världens kunskap i fickan, ändå verkar människor okunnigare än någonsin. När den globala uppvärmningen kickar in, då kommer det vara vi gamla stofiler som kan göra saker, medan ett par generationer bara kan trycka på tangentbord när havet stiger och elektriciteten försvinner. Det är därför det står ”SKÄRP DIG” på en neonskylt på ett av husen i min modellspårvägsstad.

Är det ett Drömgöteborg du skapat?

– Ja det kan man säga. Ett idealiserat Göteborg. Och många som kommer hit säger ”Åh vad mysigt, här skulle jag vilja bo”, så jag tycker att jag kan få bli stadsarkitekt efter det här.

Apropå det. Vet du vad som väntar härnäst?

– Ja, jag har redan börjat med nästa film, baserad på alla idéer som kasserats i arbetet med den här filmen. Det som inte fick plats blir nästa film. ●

TEXT **MALIN CLAUSSEN** FOTO **PÄR LJUNG**

Se människan

BOKMÄSSAN

24–27 SEPTEMBER

Elizabeth George | Louise Penny | Sauli Niinistö
Peter Englund | Ebba Witt-Brattström | Maxim Grigoriev
Malin Haawind | Rihab Garci | Martin Modéus
Amanda Romare | Mats Jonsson | Niklas Rådström
Sara Kadefors | Nicolas Lunabba | Elin Boardy
David Thurfjell | Tone Schunnesson | Dick Harrison
Åsa Wikforss | Klas Östergren | Nina Hemmingsson
Joel Halldorf | Björn Wiman | Göran Greider
Anneli Jordahl | Tomas Bannerhed | Faysa Idle
Viktor Norén | Marit Kapla | Ingrid Elam

och många fler!

Övre raden: Tone Schunnesson, Maximilian Svensson och Louise Penny.
Nedre raden: Nicolas Lunabba, Rihab Garci och Göran Greider.

Lennart Grebelius om första tiden med Faktum:

“VI HADE INTE ALLTID PENGAR TILL LÖN”

TEXT MALIN CLAUSSEN FOTO PÄR LJUNG

Eija Ikonen har genom åren som Faktumförsäljare intervjuat politiker, kändisar och informella makthavare. Vi bad henne ställa nyfikna frågor till Lennart Grebelius, framgångsrik företagare, filantrop, författare och Faktums första finansör.

Det fanns en gång en liten kille som hette Lennart, som växte upp i Sätla. Vill du berätta lite om hur det var?

– Sätla var ju en väldigt liten ort, fem mil från Göteborg. Och fem mil var väldigt långt på den tiden. Det gick bara grusvägar till Sätla och till stan fick man åka med buss och tåg. Så att komma till stan var en stor grej, och avgaser var en god lukt, för det associerade jag med stan. Jag tyckte väl att landet var väldigt tyst och händelselöst. Men tiden gick och till slut la de oljegrus på vägen och man kunde komma till Göteborg på mindre än en timma. Men jag tyckte att Sätla var litet och jag ville alltid vara i stan. Sedan 1980-talet är Sätla en pendlingsort men då var det ett jordbrukssamhälle, och det är det väl delvis fortfarande.

Din familjs företagande går tillbaka ända till 1896. Hur påverkade det dig?

– Det var ett jordbruk från början, det textila kom in gradvis som ett vävnadsförläggeri, så det var ganska lite textil och mycket jordbruk fram till 1940-talet. När min pappa tog över mekaniserade han det textila och lade ner jordbruket och byggde om ladugården till en trikåfabrik. Det växte jag upp med, jag är född 1953, och det var ett litet småföretagande med åtta-tio anställda, vi gjorde allt från tröjor, mössor, halsdukar och klänningar, en bred kollektion. Det var så som landsbygden ofta industrialiserades, man startade småföretag efter jordbruken och byggde vidare därifrån. Sedan gick det ganska bra, ladugården byggdes ut, först mot väster och sedan mot öster. Och på 1970-talet byggdes en helt ny fabrik. Du började sedan jobba i familjeföretaget AB Nilssons Trikåfabrik. Hur gammal var du då och vad gjorde du?

– Jag feriejobbade i fabriken redan som ung med att sticka och packa mössor, och tyckte det var rätt tråkigt faktiskt, jag var inte så jätteintresserad av det här med att jobba i fabrik. Men jag gav mig av till Indien när jag var 21. Det var 1970-tal och lite hippietider då, så det var betydligt roligare än att sitta hemma och försöka sköta en fabrik. Men jag kom hem från

Indien, och hade inte varit så framgångsrik i skolan så jag hade inte så många jobb-erbjudanden. Min pappa föreslog då att jag skulle börja sälja mössor, och i brist på annat fick jag börja göra det. Framför allt till butiker i orterna runtomkring, och det var inte den framtid jag hade planerat. Jag ville egentligen bli fotograf. Men slog liksom inte igenom på första filmrullen och hade inte tålamodet att ge det tid, så jag fick fortsätta att sälja mössor.

Och det var inte roligt?

– I början var det rätt tungt. Men sedan gick det faktiskt bättre och bättre. Jag åkte till Stockholm och sålde till de stora varuhusen, började åka utomlands. Och så kom Stenmark och det gick väldigt bra att sälja Stenmarksmössor och i takt med att det blev det faktiskt roligare och sedan var en hel historia igång. Försäljningen växte, vi köpte en fabrik till, exporten gick bra och det var roligt.

Och textilförsäljningen håller fortfarande på?

– Ja, vi har fabriken kvar, men den är en mindre del av verksamheten i dag. I samband med den ekonomiska krisen på 1990-talet blev det besvärligt. Jag fick lägga ner en fabrik och upptäckte då att den tomma fabrikslokalen inbringade mer i hyra än vad fabriken någonsin inbringat. Det var så mitt intresse för fastigheter väcktes faktiskt. Sedan fördjupades finanskrisen och jag upptäckte under en tur i Göteborg en fastighet på Gibraltargatan som var till salu. Då köpte jag den.

Ett ganska stort steg från stickade mössor?

– Det var det. Men jag tyckte att det hade gått bra med fabrikslokalen som vi lät bygga om till ett bibliotek. Det kändes inte svårt, det kändes ”mindre arbete, större inkomster”, och det höjde humöret ganska kraftigt. Så jag fortsatte med det helt enkelt. Nästa fastighet jag köpte låg i Stockholm. Vi gjorde trygga investeringar på bra adresser och när det gick bra växte aptiten och riskvilligheten. Då sålde vi av dem och köpte istället kontor och industrifastigheter, bland annat på Västra Hamngatan och Harry Hjörnes plats i Göteborg och några adresser i Stockholm. ►

Det gick av bara farten. Vi bara köpte och väntade på bättre tider. Efter finans-krisen gick räntorna ner och värdena upp. Konstigare än så var det inte, men vi hade också ganska mycket tur.

När kände du att det verkligen började ta fart?

– Det var nog efter tio år ungefär. I början av 00-talet. Mellan 1995 och 2010 gick det oavbrutet åt rätt håll. Ovanligt, och ren tur att vara född i en sådan period när man bara upplever medvind. Nu är den tiden förbi.

Hur har du lyckats hålla ett så framgångsrikt liv som affärsman så anonymt?

– Jag har inte ansträngt mig för det. Jag har bara jobbat på, det har bara blivit så. Jag har inte varit så noga med att figurera i press och tala om vad jag håller på med, men jag har inte heller hållit mig undan. Journalisterna har inte ringt och jag har inte ringt dem heller.

Jag såg en bok du har skrivit, Brev till mitt kära, och blev nyfiken. Hur började tankarna bakom den?

– Det är en bok om kärnkraftsavfall egentligen. Jag är inte så mycket emot kärnkraft, men starkt emot avfallet, som ska lagras i kanske hundratusen år innan det är ofarligt. Det motsvarar flera tusen generationer, sisådär 20 000 statsministrar, och jag tycker inte att vi har rätt att lämna ett sådant arv till framtiden. Jag tycker det är dålig uppfostran att inte lämna ett städat hus. Varje generation bör lämna ett städat hus efter sig. Det är en moralisk fråga. Man gör inte så. Det är övermodigt av människan att planera för en så lång framtid. Det är bara tokigt. Så boken är en reaktion på det.

Jag har förstått att konsten betyder mycket för dig.

Vad är det för konst du ägnar dig åt?

– Bland annat den här boken då, som väl kan betraktas som konst. Sedan har jag varit rätt upptagen av dödsstraff och har gjort flera böcker kring det ämnet. Jag har svårt att begripa det förståndiga i att tillämpa det. I USA som jag ofta reser till används dödsstraff och det har intresserat mig mycket. Hur vi behandlar våra kriminella tycker jag är av stor vikt, hur vi handskas med människor när de inte fungerar som vi tycker att de ska fungera. Jag tycker att vi har ett litet primitivt synsätt. Sedan har jag intresserat mig för nazismen och Auschwitz och alla brott som begicks under Andra världskriget, och när man ser att liknande brott begås i dag i Ukraina så inser man att vi människor inte har så långt till att bete oss på ett sätt som är svårt att tro. Samma tendenser fortsätter, och inte bara i Ukraina.

Företagande, samhällsfrågor och konst. Hur hänger de delarna ihop för dig?

– Jag är intresserad av många saker, kan man säga. Kanske inte fotboll, men nästan allt annat. Är man intresserad av många saker och lyssnar och läser mycket blir man kanske inte så djupt kunnig i enskilda ämnen som en specialist, men det är väldigt stimulerande, i alla fall för mig, att vara lite insatt i många olika frågor. Det är en personlig egenskap. Alltifrån ekonomi, till fysik, filosofi, kemi, samhällsfrågor, konst och kultur. Jag kan inte hjälpa det, jag bara är sådan.

Du engagerade dig i Faktum från starten för 25 år sedan. Vad var det som gjorde att du ville vara med från början?

– Maria Hanseblad som grundade

Faktum ringde mig och frågade. Jag gick dit, Faktum låg då på Stampgatan, och det tog inte lång tid för mig att bestämma mig. Jag tyckte att de gjorde en bra sak, kände ju till Big Issue i London, och jag tyckte att Maria och människorna runt henne verkade bra. Det behövs engagemang i samhället som inte är kommunala och statliga för att hantera en del sociala frågor. Vi blev ett vattenhål för dem som inte kom överens med samhället. Vi hade liksom ingen stängd dörr mot någon, och jag tyckte det var väldigt sympatiskt.

– Jag tror att det kanske är min mamma som har smittat oss där i familjen, för min mamma tog alltid parti för människor som av någon anledning låg under. Det har liksom skvätt över på oss barn, vi fick det med oss, att olika faller ödets lotter. Att inte se till ytan utan se till att alla är med. Och idén med att sälja tidningar och skaffa egna inkomster är bra helt enkelt. Det är ett sätt att stärka människors självkänsla.

– Jag tog upp en liftare en gång i Malmö som var Faktumförsäljare i Göteborg och han berättade för mig i bilen att det var så bra att han kunde tjäna lite egna pengar när det var kallt ute för då kunde han checka in någon natt på hotell. Han tog ju flera dagskassar för att få sova varmt. Det berörde mig.

Vad betyder Faktum för dig idag?

– Ja, jag är ju en vän. Alltså i början var det rätt gungigt, det var ju flera kriser. Personligen var jag aldrig orolig att vi skulle gå under, fast vi hade inte alltid pengar till lön. Men vi hade ett gäng på Faktum från början som aldrig vek från tron på den här idén, som kom till jobbet oavsett, och litade på att pengarna skulle komma. Det gjorde de till slut om än inte med den periodicitet som det borde vara. Men har man sådana medarbetare så skapas också en stark lojalitet, i styrelsen och på något sätt även ute på stan. Så vid någon kris samlade jazzklubben Nefertiti in pengar till stöd för Faktum och det kändes som att göteborgarna slöt upp kring den här idén. Det tycker jag är väldigt fint.

Tack för att du tog dig tid att prata med mig, och tack för att du har stöttat Faktum genom alla år. Annars hade nog inte jag suttit här med dig i dag.

– Det tror jag kanske, att Faktum hade levt ändå. Men just vi hade kanske inte suttit här. Tack själv för den här intervjun. ●

Tack!

Tack för reportage som berört i 25 år!

mkbfastighet.se

Christian Jansson är en av Faktums medarbetare på kontoret i Göteborg, där han delar sin tid mellan distributionen och redaktionen. 2024 blev han själv omslagspojke då journalisten Ika Johannesson porträtterade hans osannolika livsresa.

MAGNET FÖR LIV I MARGINALEN

TEXT CHRISTIAN JANSSON
FOTO JOHANNES BERNER

Tidningar köps, lön efter försäljning hämtas ut, kaffe dricks och det tjötas. En arbetsdag i Faktums distribution kan innehålla allt från kramar till knytnävar, sorg och skratt till tårar. Sällan är den alldeles underbar, emellanåt är den dödstrist, men aldrig helt meningslös. Det är här vi möts.

DET ÄR DEN 17 februari 2015 och vi har bestämt träff i Brunnsparken i centrala Göteborg, jag och en handfull ledsna och lite spända gubbar i olika grad av berusning. Vi ska i samlad trupp styra busskosan mot S:t Olofs kapell och en av alldeles för

många Faktumrelaterade begravningar. Den här inleds med Kisslåten ”God Gave Rock’n’roll To You” och avslutas med ”Nothing Else Matters” av Metallica, och det är för Kjellemans de spelas. Jag och Kjellemans föddes samma år i samma stad, men inte med samma förutsättningar. Ett 47 år kort liv levt hårt blev det för

honom medan mitt, i skrivande stund, fortfarande pågår. Antar att hans alkoholmarinerade inre organ slutligen gav upp och loggade ut. Vi hade många fina pratstunder i Faktums dåvarande lokal på Stampgatan. En gång berättade Kjellemans att han som 19-åring jobbade på ett screentryckeri. Det skulle under samtals gång visa sig att det företag som jag jobbade på simultant, köpte t-shirts och baseballkepsar som Kjellemans med stor sannolikhet hade varit med och screentryckt. Hade vi kanske mötts redan 1987?

NÄR JAG 2012 BÖRJADE på Faktum var vi inte den stabila Volvo XC70 vi är idag, utan snarare något slags folkfacebil med hög

”Kramar och knytnävar. Tårar och snor. Glädje, asgarv och sorg. Någon hade injicerat på toaletten och lämnat lite blodstänk efter sig på väggen.”

tomgång och tveksamma bromsar. Vi hade långt fler försäljare i aktivt missbruk än vi har nu, och de såg mangrant till att det alltid var gott om decibel i lokalen. Känslan att vad som helst kunde hända exakt när som helst var konstant. Många gränslösa personer i omlopp, men också mycket liv. Kramar och knytnävar. Tårar och snor. Glädje, asgarv och sorg. Någon hade injicerat på toaletten och lämnat lite blodstänk efter sig på väggen. En bar överkropp här,

arbetsmiljö.

Nu var såklart inte allt som hände farsartat och extremt, tack och lov. Det var bara det att vår väl tilltagna takhöjd blev en magnet för de som levde sina liv i marginalen, en magnetism som för övrigt fungerar alldeles utmärkt även i dag. En social oas där de inte var ett ärende eller ett problem, utan tvärtom en tillgång. Där ingen dömde dem.

Jag minns mitt första möte med stän-

en halvbar underkropp där. Jag attackerade alltid på bussen hem, men det gör jag å andra sidan nu också trots betydligt ostimmigare

dige skräpnären Lenarto. Det var som att träffa valfri rockstjärna. Jag var helt starstruck. Samma sak med Askungen som jag många gånger köpt tidningen av på Centralen. En försäljare som jag först i efterhand förstätt hade mer rockstjärnekapital än sina kollegor var Tomas. Han var blind på ena ögat. Enligt ryktet var en skruvmejsel inblandad. När han i perioder var aktiv, pratade vi ofta och länge. Han berättade att han var med i ett band som hette Uran. ”Kolla in vår skiva, den är grym!”, sa han. Jag lyssnade lite halvhjärtat, sedan föll den ur minnet. När han gick bort, spelade några av hans bandkamrater lite ur Urans katalog på begravningen, och det var då jag fattade grejen. Jag blev ►

Faktum på Stampgatan 21 december 2001.

ett fan. Numer är jag glad och stolt ägare av deras självbetitlade album på "radioaktiv gul" vinyl.

EN SOM HELT KLART inte hade några bandkamrater var Göteborgsförsäljaren Cozma. När jag förra året anlände hans begravning var jag först på plats. Jag tänkte att jag kanske var lite tidigt ute, men det var jag inte skulle det visa sig. Närvarande, förutom den avlidne, var bara jag, prästen och begravningsgöken. Ingen familj, inga vänner, bara vi tre. Ett lika märkligt som fint avsked.

2020 brötade pandemin in och stökade till det rejält. Med kreativitet och lösningsfokus gjorde vi allt i vår makt för att

"Närvarande, förutom den avlidne, var bara jag, prästen och begravningsgöken. Ingen familj, inga vänner, bara vi tre. Ett lika märkligt som fint avsked."

verksamheten på något sätt skulle kunna fortgå. Hade vi varit tvungna att stänga ner hade 200 gatutidningsförsäljare varit utan en enda gatutidning att försälja, och vad det hade genererat för konsekvenser vill jag helst slippa tänka på. Så med avstånd och halvpermitteringar löste vi det som var tvunget att lösas. Upp dök munskyddade läkare och sköterskor med sprutor och vaccin, redo att sticka de försäljare som ville bli stuckna. Inskrivningar av nya

försäljare gjordes utomhus. Och trots att gatutidningsförsäljning förutsätter ett möte mellan två personer, ökade försäljningen på gatan, som för övrigt var så pass folktom att försäljarnas

synlighet ökade. Kanske hade folk också lägre stressnivå än vanligt, och även tid att stanna upp och prata en stund. Att vi gjorde QR-koder i storlek A4 så att köparna kunde scanna och betala på behörigt avstånd kan också ha varit en avgörande faktor.

En förutsättning för att kunna sälja tidningar på gatan är att en tidning de facto produceras och sedermera levereras till våra distributioner, för att sedan köpas av försäljarna och slutligen av dig.

En fin kedja av händelser kan tyckas, men inte i närheten så fin som den faktiska och praktiska länk av människor som ett par gånger i månaden kunde skådas på Stampgatan.

Distributionen låg tre-fyra trappsteg över gatuplan, så när pallar med tidningskartonger levererades bildade distributionspersonal, försäljare, verkställande direktör, reportrar och säljare kedja. Samarbetsövning med friskvård, nytta med nöje. Platt organisation? Japp. Mitt hjärta gläds åt minnet på samma sätt som min rygg gläds åt att vi nu har hiss. Ett hundra procent praktiskt, men inte alls lika coolt som den mänskliga länk som då var kutym även på andra gatutidningar.

Strävsamt distributionspar. Christian Jansson med kollegan Sophie "Fia" Cronholm.

Kjellemann

Följande har jag berättat om i ett tidigare nummer, men anekdoten illustrerar på ett såpass effektivt sätt det fiffiga med gatutidningskonceptet att jag helt skamlöst bjuder på en recyklad remix: En försäljare släntrar in med nedstämd look. Inga pengar och inga tidningar, men hungrig. Allt är i moll. Jag informerar honom om att han har en bonustidning att hämta ut. Att han skiner upp är att betrakta som en grov överdrift, men han är ändå lite mindre nedstämd när han med tidningen i handen lämnar oss. Halvtimmen senare återvänder han med den hundring han fått för bonustidningen. Med ett något upptinat humör köper han två tidningar för pengarna och

försvinner. Han återkommer både en och två gånger innan han gör sin för dagen sista exit, fast nu med mat i magen, pengar på fickan och ett leende mitt i ansiktet. Faktum 101.

2013 HADE NYSS BLIVIT 2014 och vi satt och tjtade lite, jag och Kjellemann, när han frågade vad jag gjort på nyårsafton. Jag minns inte vad jag svarade, men exakt vad han berättade om sin:

"Nä fan, jag var hemma själv ... lugnt och fint, vettu ... fixade lite käk. Stekte fiskpinnar. Och så potatismos. Alltså inget jävla pulvermos! Nä, nä ... nån jävla stolthet har man ju ... nej, riktiga potatisar! Och så en klick smör ... ahhh, fan vad fint ... och så en bärs."

En del av mig gick nästan sönder. Ur mitt perspektiv var ju detta fullkomlig misär. Fiskpinnar på nyårsafton. Herregud. Men en annan del av mig kände något annat, såg någonting väldigt fint. Ur Kjellemans perspektiv var detta en kväll värd att minnas och med stolthet berätta om.

Nu jubilerar vi. Verksamheten fyller 25 år och är mer stabil än någonsin när det kommer till stämning, trygghet och bemötande i distributionen. Och det är ingen slump. Distributionspersonalen har med tålmod, empati, gränser och galghumor enträget arbetat för att skapa och bibehålla den arbetsmiljö vi har i dag. Det märks tydligt på försäljarna att Faktum är en trygg plats och en fast punkt där de blir sedda och lyssnade på. Jag är oerhört stolt över att de senaste 14 åren ha fått vara en del av denna unika organism, som trots all utveckling fortfarande producerar en del tårar, snor och asgarv. ●

SIGNERAT Malin Kling

Månadens krönikör

”Kungar och drottningar av dikeskörningar, fiffiga fifflare och trasiga kämpar med drömmar om andra liv. Ingen av dem trodde som barn att socialtjänsten och Faktum skulle vara de mest beständiga inslagen i deras liv.”

Tomas hade haft tillsyn, och varit onykter, flera gånger. Därmed fick han inte behålla sin träningslägenhet, för på den gamla onda tiden arbetade Göteborgs stad med något man kallade boendetrappan. Människor skulle lära sig att bo. Förtjäna sin grundtrygghet. Kommunen illustrerade boendetrappan med en bild på en sjavig man på nedersta trappsteget. Flugor surrade omkring honom. På översta bilden var mannen prydlig och hade portfölj. Jag skämtar inte, bilden såg ut så. Enligt kommunens sätt att se på saken så ville Tomas inte bo. Eller kanske snarare: han valde att vara hemlös.

Han hittades död i ett tält några år senare.
”Tala inte om för mig vad fan jag ska göra, jävla plit! Jag snittar dig, fittjävell!”

Första mötet med Carina. Högröd, huvudet framskjutet, redo att slåss. Jag hade precis sagt att hon inte fick ta med ölen in i Faktums dåvarande lokaler på Stampen i Göteborg.

Bakom stod hennes kille Thomas och fyllesvajade lite urskuldande.

Jag sa åt Carina att hålla käften och komma tillbaka när hon hade tvättat munnen med tvål. Hon skrattade tills hon tappade andan och började hosta.

Carina hade en svart labrador som hette Kickan. På många jourboenden och andra tillfälliga boendelösningar får man inte ha husdjur. Carina sov hellre

MALIN
är i dag politisk
sekreterare åt den
borgerliga alliansen i
Karlstad. Mellan åren
2002 och 2010 var
Malin reporter, redaktör
och chefredaktör
för Faktum.

Detta är en personlig
text. Åsikter i artikeln
är skribentens.

utomhus än att lämna ifrån sig Kickan. Därmed ansågs hon inte vilja ha ett boende.

Den svajande konstnärssjälen Thomas var ett sönderslaget fosterbarn som älskade litteratur och som började öla i tolvårsåldern, vilket var ungefär samtidigt som han flydde hemifrån. Thomas sov hellre ute med sin familj Carina och Kickan, än ensam på ett härbärge. Därmed ansågs inte heller han vilja ha ett boende.

Thomas och Carina dog någonstans kring 50.
”Nu jävlar Kling, nu vänder det!”

Hans var överlycklig. Han hade fått ett lite mer permanent boende, det var slut med enstaka nätter på akutboenden. Några veckor senare var det över. Snedfylla. Utslängd. Han som skulle återta kontakten med sin dotter, styra upp sin skit, kanske till och med skaffa ett jobb och spara ihop till en resa till Mallorca. Allt låg i aska.

Även Hans dog i förtid.

JAG KAN BERÄTTA I DAGAR om folket jag lärde känna under mina år på Faktum. Anna, Lennart, Rickard, Lars, Frans, Kenneth, Marre, Micke. Kungar och drottningar av dikeskörningar, fiffiga fifflare och trasiga kämpar med drömmar om andra liv. Ingen av dem trodde som barn att socialtjänsten och Faktum skulle vara de mest beständiga inslagen i deras liv. Men i politikernas och myndigheternas ögon var dessa människor hemlösa av egen fri vilja. Och så kan man ju se det, om man saknar både empati och kunskap.

Var sjätte vår mäter Socialstyrelsen hemlösheten. 27 383 personer var hemlösa vecka 16 år 2023. Metoden lämnar en del i övrigt att önska så Socialstyrelsen understryker att siffran ska betraktas som ett lägstavärde.

27 383 låter kanske inte så mycket med det är ungefär antalet invånare i hela Kungälv kommun eller så många som bor i Kristinehamns och Munkfors kommuner, sammanräknat. Lägg till barn. De syns inte i Socialstyrelsens mätningar men antalet barn som påverkas av, eller befinner sig i, hemlöshet kan räknas i tusental.

När man började mäta 1993 låg siffran kring 10 000. Begreppet ”hemlös” har breddats sedan dess. Oaktat det har antalet hemlösa ökat.

Att Faktum fyller 25 år är ett misslyckande. Hemlöshet är världens enklaste sociala problem att lösa: ge folk en bostad, så är de inte hemlösa längre. Världsfrånvänt? Googla ”Bostad först”. Skattepengar bör hanteras så de ger mest pang för pengarna. Bostad först är det sättet. Och då menar jag den riktiga varianten av Bostad först, inte hittepåversionerna som många kommuner tillämpar.

Med det sagt – väl kämpat, folk och få i Faktumsfären. All kraft och kärlek till er! Och måtte vi slippa fira Faktums 50-årsjubileum! ●

HITTA NÅGON ATT TRO PÅ

- Tor 11.00 **Simona Mohamsson, Liberalerna**
Tor 14.45 **Mikael Damberg, Socialdemokraterna**
Tor 17.30 **Elisabeth Thand Ringqvist, Centerpartiet**
Fre 14.20 **Axel Josefson, Moderaterna**
Fre 17.30 **Jimmie Åkesson, Sverigedemokraterna**
Lör 12.00 **Daniel Helldén, Miljöpartiet**
Lör 14.00 **Nooshi Dadgostar, Vänsterpartiet**
Lör 15.15 **Elisabet Lann, Kristdemokraterna**

Öppna samtal. Fri entré. Bananpiren.

FRIHAMNS
DAGARNA
27-29 AUG

Kontantlös

på vinst och förlust

TEXT FREDRIK SUNDH FOTO PATRIK OLSSON

Sedan den 1 juli i år är de flesta livsmedelsbutiker och apotek skyldiga att ta emot kontanter. Samtidigt får bankerna ett större ansvar för att människor i hela landet ska kunna sätta in sina pengar. Kanske ska man se det som ett uppvaknande i grevens tid.

ENLIGT SVERIGES RIKSBANKS betalningsrapport uppger endast fem procent av svenskarna att de använde kontanter vid sitt senaste köp i butik. För femton år sedan var siffran 40 procent. Vi har tillsammans med Norge den lägsta kontantmängden i världen i förhållande till BNP och betalningsmarknaden är i princip helt digitaliserad.

Men nu är alltså kontanter i ropet igen. Inte som flertalets primära betalningsmedel utan som ett ekonomiskt säkerhetsbälte i en allt otryggare värld.

Själv minns jag inte när jag senast hade sedlar i plånboken. Kanske försvann den sista under pandemin när samhället hade beröringsskräck med allt. Innan dess betalade jag lika frekvent med kontanter som med bankkort i min lokala Coopbutik. Det var dessutom på den tiden det ofta satt en ung kvinna från Rumänien vid entrén med en pappersmugg på stenläggningen och jag ville alltid ha lite växel i fickan när jag gick ut.

Nu är både kvinnan och växeln borta. Utan att riktigt veta hur det gick till blev jag som de flesta andra successivt en del av det kontantlösa samhället. Laddade ner Swish och plånboksapp i mobilen och såg till att fasa ut kontanterna i vad jag föreställer mig måste vara ett av de största ekonomiska och sociala skiftena i modern tid. Helt utan någon större politisk debatt och utan att frågan egentligen blivit föremål för något demokratiskt val.

Kanske hade vi för bråttom. Kanske såg vi inte hela bilden. Såg inte de framtida riskerna. Kunde inte föreställa oss dagens vapenskrimmel och cyberattacker eller hur sårbara vi gjorde oss utan kontanter. Och hur sårbara vi gjorde dem som inte hade tillgång till de digitala nycklarna och som fortfarande är hänvisade till kontanter.

Jag skäms lite över att skriva det men jag har inte riktig koll på hur dagens sedlar ser ut. Jag vet att vi har enkronan, tvåkronan, femkronan och tiokronan och på nätet läser jag nu att de sex sedelvalörer som Sveriges Riksbank införde för runt tio år sedan pryds av Astrid Lindgren, Evert Taube,

Greta Garbo, Ingmar Bergman, Birgit Nilsson och Dag Hammarskjöld. Men de har aldrig etsats sig fast på näthinnan.

Däremot minns jag gamla tiders sedlar. Tian med den gamle kungen eller hundralappen med Gustav II Adolf. Jag hade en flickvän som satt och bläddrade i en jättevolym med Shakespeares samlade verk när hon var hemma hos mig. "Här ligger ju en massa pengar!" utbrast hon och viftade med tre femhundringar. Sedlarna hade jag fått av min mormor när jag fyllde 25 men de hamnade av dunkla skäl mellan Hamlet och Macbeth och glömdes bort. Nu dök de plötsligt upp. Ovikta, fysiska, fulla av prasslande löften och möjligheter. Jag har aldrig känt mig så rik som den helgen. Och jag kan naturligtvis fortfarande minnas hur sedlarna såg ut. Brunröda med Karl XI på framsidan och Christopher Polhem på baksidan.

Vägen till det nästan helt kontantlösa Sverige går långt tillbaka även om det är under de senaste tjugo åren som utvecklingen accelererat. De första betal-korten introducerades på 1960-talet. De var mest en statussymbol för folk med goda finanser medan kontanter var normen för den stora majoriteten. Under 1970- och 1980-talet byggdes systemet med uttagsautomater ut och man var inte längre hänvisade till att gå till bankkontoren på kontorstid för att ta ut pengar. Med snabbare telekommunikation flyttade kortterminalerna in i de vanliga livsmedelsbutikerna under 1990-talet. Våra uttagskort byttes ut mot betalkort som kopplades upp mot de stora internationella betalnätverken som Visa och Mastercard. Kortbetalning gick nu från att vara ett undantag till att bli ett smidigt vardagsalternativ. För första gången kunde man stoppa in kortet i en kortterminal i butiken, knappa in sin PIN-kod och låta pengarna dras direkt från bankkontot.

Själv har jag inget minne av att jag någonsin betalade med bankkort fast min fru som har gott minne påstår att jag köpte en rejäl plånbok i läder med mitt bankkort när vi firade nyår i London. Det känns lite ironiskt. Annars minns jag mest resecheckarna som man växlade in i den lokala valutan på utlandsresorna. Hade man otur kom man hem med ett gäng jugoslaviska dinarer som inte gick att lösa in. De hamnade förmodligen

”
Har barn skattkistor i dag? Förvandlas tappade mjölkttänder fortfarande till guldpengar?

”
**Möjligheten
 att köpa en
 bok, ge en
 gåva till gatu-
 musikern
 eller köpa en
 falafelrulle
 utan att en
 bank eller
 utländsk
 kortjätte vet
 exakt tid,
 plats och
 produkt.**

i det gamla kassaskrinet med allsköns mynt och sedlar från jordens alla hörn jag samlat sedan jag var liten. Det var min skattkista. Har barn skattkistor i dag? Förvandlas tappade mjöltkänder fortfarande till guldpengar?

DET ENSKILT VIKTIGASTE steget mot dagens kontantlösa samhälle togs 2005. Då avsåde sig Riksbanken det operativa ansvaret för kontanthantering och la ner sina regionala kontantdepåer. Bakgrunden var att man ville effektivisera och minska rånrisken efter en våg av brutala värdetransportrån. Istället överläts transporter och lagring av pengar till storbankerna som bildade bolaget Bankernas depå (BDB). Därmed gick kontanter från att ha varit en statligt finansierad samhällsservice till att bli en direkt kostnadspost för de privata bankerna. Fysiska pengar innebär betydande kostnader; de kräver säkra transporter, kontor, valv och personal. De ligger dessutom passiva i människors plånböcker utan att generera ränta eller transaktionsavgifter.

Bankerna gjorde det dyrt, krångligt och tidskrävande att använda kontanter och bankkontoren slutade hantera fysiska pengar. Sedan storbankerna slog ihop sina uttagsnät under det gemensamma bolaget Bankomat AB 2010 började man även montera ner uttagsautomater över hela landet. Det blev helt enkelt svårare att få tag i kontanter.

När de svenska storbankerna lanserade Swish 2012 försvann kontanternas sista starka fäste: mikro-betalningar mellan privatpersoner, föreningsliv, loppmarknader och torghandel. Smartphonen blev den nya plånboken och kontantfri blev ett begrepp.

Under pandemin slutade tusentals restauranger och butiker att ta emot fysiska pengar av rädsla för smittspridning. Nu sjönk kontantanvändningen i butik till runt fem procent.

Det är förmodligen fånigt att sitta och vara nostalgisk över gamla sedlar och mynt som vore de vinylplattor, frimärken eller fasta telefoner. Världen är brutalt orättvis med eller utan sedlar och mynt, det är mer det man borde sörja. Men jag kan ändå bli lite filosofisk och tänka att någonting gick förlorat när kontanterna försvann. Människan förstår och navigerar i sin omvärld genom ting, symboler och ritualer, och fysiska pengar har under tusentals år fungerat som ett gemensamt språk med en emotionell och nästan poetisk valör. Förvisso inte alltid så sympatisk; en sedelbunt kan utstråla girighet och överflöd. Men även generositet. Fysiska pengar kändes, fysiska pengar luktade. Gick från hand till hand, förflyttade sig mellan städer. En random femtiolapps historia var en roman. Vad hände med oss när pengar istället blev en abstrakt siffra på en skärm, frikopplade från tid, arbete och materia?

Kontanterna representerade också på något sätt den sista analoga frizonen. Möjligheten att köpa en bok, ge en gåva till gatumusikern eller köpa en falafelrulle utan att en bank eller utländsk kortjätte vet exakt tid, plats och produkt. När varje köp numera registreras upphör den spårlösa handlingen att existera tänker jag när jag blippar min mobil och köper en burk med fönsterfärg

på väg ut till landet. Om en månad kommer den dyka upp på kontoutdraget. Uppenbarligen litar jag på att vad min privatkonsumtion avslöjar om mina intressen och böjelser stannar mellan mig och en server i en hall bakom metertjock betong och komplexa digitala brandväggar någonstans i Sverige.

Att just vi drivit avvecklingen av kontanter så långt är nog inget att förvånas över. Svenskarna är early adopters, snabba med att anamma tekniska och administrativa innovationer, och det ingår i vår självbild att tillhöra digitaliseringens globala elitförband. Dessutom hyser vi ett stort förtroende för samhällets och marknadens institutioner.

Under många år tycks våra politiker ha stått vid sidlinjen och betraktat hur kontanterna gradvis försvunnit. Det sågs väl som ett tecken på just hur moderna och effektiva vi var. De glesbygdsbor och pensionärsorganisationer som protesterade avfärdades som bakåtsträvar som inte ville lära sig ny teknik. Och bankerna drev på med argumentet att det kontantlösa samhället stoppade rån och svart ekonomi.

Att det kontantlösa samhället bär på vinster är lätt att se, både för den enskilda individen, för företagen och för samhällsekonomin i stort. Det sparar tid, gör ekonomin mer transparent och minskar den fysiska brottsligheten. Och jag unnar såklart personalen i min Coop-butik att inte längre behöva oroa sig för butiksran strax före stängningsdags.

Men brottsligheten har inte försvunnit, en stor del av den har istället flyttat in i den digitala infrastrukturen och blivit betydligt mer storskalig, osynlig och systemhotande. Kort- och internetbedrägerier har ökat lavinartat. Vid ett fysiskt rån blir du av med det som finns i plånboken – vid ett digitalt bedrägeri eller en id-kapning kan du i värsta fall bli av med hela ditt livs besparingar. Så att påstå att det kontantlösa samhället är säkrare är en sanning med viss modifikation.

JAG FICK BESÖK av en vän från Tyskland häromåret. Klok och tokutbildad miljöingenjör kom hon med tåget från Hamburg med plånboken full av svenska kontanter för att se döttrarna spela Gothia Cup. Det blev en Sverigevisit kantad av bohuslänska sjöbodar och dalsländska insjöar – och den ständigt upprepande frågan ”Can I pay with cash?” Hon kunde inte begripa hur digitala vi var och själv skämdes jag en smula över Sveriges modernitetsvurmande högmod.

”What will you do in case of war?” frågade min vän.

Ja du, what will we do?

Under 2020-talet har det förändrade säkerhetsläget i Europa stått i fokus. Debatten handlar i dag om sårbarhet. Vårt digitala betalsystem ligger bara ett strömbrott eller en välriktad hackerattack från total kollaps och är ett potentiellt mål för främmande makt. I foldern *Om kriget eller krisen kommer* som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap skickade ut till alla hushåll för något år sedan står det att vi gärna ska ha kontanter i olika valörer för minst en vecka och att det stärker vår beredskap om vi kan betala på flera olika sätt. Vi uppmanas dessutom att använda kontanter då och då. ►

”
Det är som om en miljon människor helt glömts bort. Vi har stängt inne människor i parallella, lokala kontantbubblor där allt är mycket krångligare och tar längre tid.

Så pendeln är delvis på väg tillbaka. Kontanter har gått från att vara smutsiga bakteriebomber till att betraktas som en viktig reservvaluta och en strategisk nödvändighet för totalförsvaret. Ett intressant lappkast.

Kanske kan hotet mot Sverige och kontanternas renässans också få en annan betydelse. För den snabbt minskande kontantanvändningen och den förändrade ekonomiska infrastrukturen var inte bara ett teknologiskt skifte och ett beteendeskifte. Även våra normer förändrades. Att betala med fysiska pengar gick från att vara en medborgerlig självklarhet till att bli ett alltmer avvikande beteende. Den som plockar fram sedlar och mynt i dag möts ofta av en outtalad misstänksamhet. Många känner sig stressade och generade. Som att man inte hör hemma. Inte är i synk med vad som betraktas som normalt i samhället. Och bakom dig står människor tysta i kön bakom och undrar. Varför betalar du inte med kort eller blippar som alla andra?

Jag kan bli irriterad på mig själv för att jag inte funderat mer över det pris andra betalar för min personliga bekvämlighet när jag står där med min telefon eller kort i kassan. Att jag inte reflekterat över att jag är med och skapar den här strukturella, kalla arkitekturen som stänger ute och försvårar livet för redan utsatta människor. Och det verkar inte som om myndigheterna och bankerna tänkt på det heller, eller brytt sig om det, vilket är ett större problem än min egen aningslöshet.

UPPSKATTNINGSVIS RUNT EN miljon människor i Sverige lever i dag i digitalt utanförskap. Det kan handla om äldre människor som har tillbringat ett helt liv med att förstå pengars värde genom att hålla i dem och för vilka den digitala världen kan vara övermäktig. Det kan handla om personer med fysiska eller kognitiva funktionsvariationer. Eller nyanlända utan bankkonto och BankID. Eller människor i social utsatthet. Eller kvinnan som flyr från en våldsam partner och där kontanter kan vara hennes livlina när varje digital transaktion lämnar ett spår som gör att förövaren kan se var hon befinner sig.

Det krävs egentligen inte så mycket fantasi och inlevelseförmåga för att se hur det kontantlösa samhället slår mot somliga.

Det digitala samhället kräver även resurser: du måste ha en modern mobiltelefon, du måste ha ett fungerande BankID och du måste ha stabila bankrelationer. För vissa ser verkligheten helt annorlunda ut. Du har kanske inget bankkonto alls, du kanske saknar kreditvärdighet, har betalningsanmärkningar eller saknar en fast adress. Att hantera avancerad teknik, hålla reda på koder och ständigt tvingas uppdatera appar kräver dessutom mental energi som en person i en svår livssituation ofta inte har.

Då blir kontanterna livsviktiga. Ju fattigare och mer marginaliserad du är, desto mer beroende är du av att kunna använda dem. Men ju mindre acceptans det finns för kontanthantering, desto trängre blir det för socioekonomiskt utsatta personer att leva sina dagliga liv.

Utan BankID kan du inte heller logga in på till exempel Försäkringskassan eller Skatteverket. Och saknar du BankID och bankkort och vill betala en faktura med kontanter är du hänvisad till att besöka någon av de spelbutiker och tobaksaffärer som samarbetar med Svensk Betaltjänst. I skrivande stund finns de på åtta platser. I hela landet. Växlingskontorskedjan ChangeGroup erbjuder också räkningsbetalning med kontanter på något av sina 25 kontor i landet. Bor du i Göteborg ligger det närmaste kontoret upplysningsvis i Trollhättan. Att betala en räkning kräver således planering, operationen kan ta en hel dag. Och hur ska du ens ta dig någonstans när du inte kan lösa en bussbiljett med kontanter?

Det är som om en miljon människor helt glömts bort. Vi har stängt inne människor i parallella, lokala kontantbubblor där allt är mycket krångligare och tar längre tid. Satt upp skyltar med texten ”*Vi är kontantfria*” och i praktiken ägnat oss åt social diskriminering. Lagt över på anhöriga och frivilligsamhället att försöka hjälpa individer utanför den digitala ekonomin att göra rätt för sig. Ytterst handlar frågan om hur samhällets ekonomiska institutioner är konstruerade och vilka som känner sig hemma där.

Och nu ser vi alltså politisk handling efter tio års offentlig debatt kring kontanternas vara eller icke vara. Det började som en kamp för de äldres rättigheter men det var det förändrade världsläget och det digitala systemets sårbarhet som till slut fick politikerna att agera. Den 1 juli fick vi som sagt en ny kontantlag, låt vara att den redan mött hård kritik från bland annat pensionsorganisationer och Kontantupproret som menar att reglerna är alldeles för snäva eftersom viktiga samhällsområden som kollektivtrafik, kläder och drivmedel lämnas utanför. Dessutom saknas det skarpa sanktioner eller straffavgifter vilket gör att kritiker befarar att lagen riskerar att bli en verkningslös papperstiger som företag kan strunta i utan konsekvenser.

EN ANNAN STÖTESTEN är att offentliga aktörer ursprungligen undantogs, vilket skulle innebära att kontanter inte kan användas för att betala exempelvis vårdavgifter eller statliga tjänster. Denna kritik har också gett resultat i riksdagen – finansutskottet har krävt att regeringen skyndsamt ska utreda hur även offentliga tjänster ska omfattas av kontantplikten i framtiden. Så kanske ska den nya lagen ses som ett första steg mot ett mer omfattande regelverk till kontantanvändandets försvar.

Att bevara kontanterna handlar inte om nostalgi eller teknikfientlighet. Det handlar om att inse att det digitala systemet kräver en analog reservplan, vare sig vi pratar om beredskap eller inkludering.

I slutändan avgörs kontanternas framtid av om vi som medborgare fortsätter att använda dem – och om staten lyckas skapa rimliga villkor för att de ska fungera i praktiken.

Själv ska jag ha en liten hög sedlar och gömma dem under madrassen om ryssen kommer. Dessutom betala med dem då och då. Köpa en liter mjölk och ost för att stärka beredskapen. Och för att visa en smula solidaritet. ●

Följdfrågan

NÄR ANVÄNDE DU SENAST CASH?

Bernhard Perzanowski
Faktumförsäljare

– Det gör jag varje dag. Cash is King! Men det är störande med ställen som är kontantlösa, alla krogar och affärer som inte tar emot pengar. Jag föredrar kontanter, även om swish också är bra. Tyvärr kan jag inte ha en egen swish för då försvinner pengarna jag tjänar på Faktumförsäljningen till soc. Jag kan bara använda Faktums swish.
Vad tycker du om det kontantlösa samhället generellt?
– Att det är sårbart, om det blir krig, om elen slås ut. Och de som redan är utsatta blir mer utsatta.
Tror du att all cash kommer att försvinna en dag?

– Inte under vår livstid. Men den dagen Systembolaget inte längre tar emot kontanter, då är vi nog där. De är förmodligen det sista stället som kommer att ta emot pengar. För cirka tio år sedan kunde man till och med handla med euro, pund och dollar på Systemet.

Erik Thedéen
Sveriges riksbankschef

– Senast var i min lokala mataffär när deras kassasystem slutade fungera, men jag försöker använda kontanter då och då.
I vilket sammanhang händer det att du saknar kontanter?
– Jag har alltid kontanter i plånboken, så det brukar lösa sig.
Vilka fördelar och nackdelar har det kontantlösa samhället som du ser det?
– Digitaliseringen har gjort betalningar enklare för de flesta, men exkluderar grupper som inte kan eller får använda digitala betaltjänster. Alla måste kunna betala.
Dessutom är kontanter användbara när elektroniska systemen inte fungerar.

Anna Davidsson
Arbetsledare på Stena Line

– Faktiskt häromveckan. Jag hittade av en slump sedlar i en väska som jag hade glömt bort. Där låg tusen kronor, två femhundralappar, som jag sedan gick och handlade för. Men det var inte så lätt att hitta en affär som tog emot dem.
Vad köpte du?
– Mat. Ica tog emot kontanterna så det var bra. Men jag handlade inte för alltihop så jag blev lite ställd när jag fick växel tillbaka. Jaha, vad ska jag göra med dem nu? Nu ligger de i en gammal sparbössa som stod kvar i bokhyllan, så nu vet jag var de är i alla fall. Det kan vara bra att ha lite kontanter ifall tekniska problem uppstår.
Vad tycker du om det kontantlösa samhället?
– Jag tycker att det är FÖR kontantlöst. Det blir så sårbart. Samtidigt är det väldigt bekvämt att bara kunna blippa sitt kort.

av Redaktionen

Världens äldsta peng

De äldsta mynten vi känner till tillverkades omkring år 630 f.Kr. i Lydien, i det som idag är Turkiet. Där gjordes mynt i metallen elektrum, en blandning av guld och silver. Värdet kunde variera beroende på hur mycket de vägde. KÄLLA: EKONOMISKA MUSEET

”Fattiga är de som behöver så mycket för att leva”

Det myntade Uruguays tidigare president José ”Pepe” Mujica också kallad ”världens fattigaste president”. Under sin presidentperiod (2010–2015) skänkte han bort cirka 90 procent av sin lön till välgörenhet och valde att bo kvar i sin enkla gårdstuga på 60 kvadratmeter framför att flytta in i det officiella presidentpalatset. Han avstod tjänstebil och flärd, odlade krysanter och ansåg sig inte alls själv som fattig.

5 daler för en sedel

Det här är en av Europas äldsta bevarade

sedlar av modernt snitt, en så kallad kreditivsedel, som finns på Ekonomiska museet. Kreditivsedlar gavs ut mellan år 1661 och 1666 och den här är utgiven av Stockholms banco, där bankdirektören Johan Palmstruch ville ersätta de stora plåtmynten med sedlar eftersom de var lättare att hantera. Precis som för moderna sedlar garanteras sedelns värde endast av utgivarens trovärdighet. En annan likhet är att de har en fast valör, i det här fallet 5 daler kopparmynt.

Pyttig papperspeng

Världens minsta officiella sedel i fysisk storlek är den rumänska 10-bani-sedeln från 1917, som mäter endast 27,5 x 38 millimeter. Den trycktes under första världskriget på grund av bristen på metall. Trots sin minimala yta pryds framsidan av kung Ferdinand I av Rumänien och baksidan av det rumänska riksvapnet.

KÄLLA: GUINNESS REKORDBOK

FRÅN SKÅNSK MYLLA TILL GÖTEBORGSK ASFALT

”Köp en Aluma, må som en puma”! Så hojtade Roland Szabo vid Ikea och sålde hejdlöst. Lennart Thübeck saluförde premiärnumret på Stortorget och bad folk att bilda kö. Pelle Landén tjänade in sin månadslön i centrala Lund. Skånes gatutidning har 25 år på nacken. Vilken succé, trots allt.

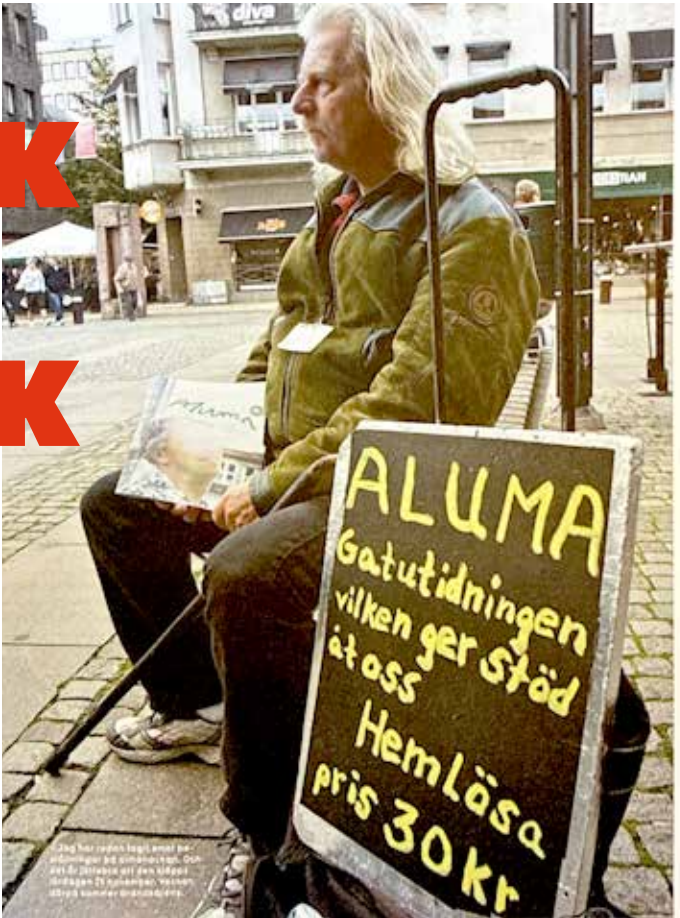
TEXT **MARIA DAHMÉN**

DE TRE HERRARNA var med från starten och fortsatte med jobbet i flera år. En satt fast i missbruk, en hade lämnat det värsta bakom sig, en tredje var spiknykter. Den nyktre Lennart anställdes på redaktionen, som bas för själva ruljansen. Han hade bäst koll på försäljarkåren, då omkring 40 stycken – mestadels män. Denne storväxte värmlänning ingav respekt där han satt bakom ett stort bord, buntade ihop antal önskade tidningar och tog betalt. Tjugo kronor styck. Respekten berodde på Lennarts förståelse att organisera och tänka strategiskt, både som slipad drogdealare och som Mr Aluma. Ute på föreläsningar om livet på brottets bana, ofta i kyrkliga sammanhang, charmade han den grånade publiken som glömde att hans tidigare framfart kostat dem både skattepengar och trygghet. Nog köpte åhörarna en Aluma när exbussen tackat för ordet. Första gången jag såg Aluma var när tidningen delades ut till Lunds alla hushåll. Minns att jag undrade en bra stund vad för slags publikation det var. Det visade sig vara nummer två av en tidning om hemlöshet.

Tre år senare började jag som chefredaktör, en storögd nykomling bland journalister som regelbundet gav ut ett magasin som inte liknade något jag dittills sett. Roland, Pelle och deras kollegor sålde en blaska med texter, illustrationer och en allmän framtoning som låg så långt bort från publikfrieri som möjligt. Och det var själva poängen. Köparen fick en avantgardistisk trycksak med ett genomtänkt innehåll ur en uteliggares lindrigt rena näve. Oförutsägbart verkade vara en ledstjärna.

UTELIGGARE? JA, JÖSSES. Aluma som arbetsplats rymde dagliga meningsbyten om vem som var hemlös och följaktligen kunde sälja ”hemlösas tidning”? Att majoriteten bodde i socialtjänstens bostäder med dusch och kök och att blott ett fåtal sov i stadens portar – det fick ständigt påtalas. Det påpekade även försäljare Wandy men som själv stundtals sov i sin bil. Kritiken om att ”säljarna handlar ju bara mer knark för pengarna de tjänar”, skulle ständigt bemötas. Jo, det var sant, Roland fick råd med ännu en drogranson för sin Ikealön, men han lade också undan en summa för morgondagens tidningsköp. Han planerade således sin ekonomi, en bra lärdom om livet vänder. Och ännu viktigare: på redaktionen träffade han oss som inte ingick i hans vanliga umgänge. Personer som inte jobbade på socialförvaltningen, härbärgat eller i kyrkan men som också hade något bra att erbjuda honom. Vänskap, bland annat. Alumas försäljare hade alla sin historia. När vi publicerade reportage och artiklar om dem försökte vi alltid visa deras personligheter, deras tankar och talanger. Lars Fohrman var en kulturintresserad konstnärstyp som den första tiden ingick i redaktionen. Han recenserade konst och teater och bidrog med privata funderingar.

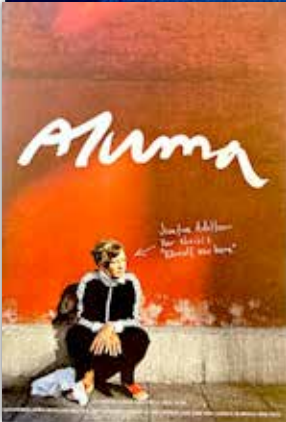
Bengt var ett Wilmer X-fan som intervjuade Nisse Hellgren på Ribbens badhus. Pelle pratade proggmusik med Mikael Wiehe och Paul gick på lägenhetsvisning i Turning Torso. Michael från Staffordshire författade regelbundet krönikor på engelska som översattes. Första året ville han vara anonym, men skrev till slut i eget namn – och med foto. De var mer undantag än regel att försäljarna själva läste Aluma eller Faktum. Alla hade däremot åsikter om förstasidan och priset som höjdes vartefter. Det betydde att deras insats ökade, men så även vinsten. En bläddring genom Aluma från starten 2001 till slutet 2011 visar en tidning som förändrades till både utseende och budskap. Att varje nummer hade ett tema blev regel. Pengar, romer, arv, ljud, moral, smärta och myter var några. Försäljarna träcklades in på något sätt. Formgivningen höll envist fast vid det kluriga. Förstasidan kunde de inledande åren se helt knäpp ut – en utbrunnen tändsticka, bit av en gräsmatta eller ett geometriskt mönster. Ansikten förekom

ganska sparsamt. Av namnet Aluma syntes i nummer 10 blott två och en halv bokstav nere i hörnet, resten pryddes baksidan. **A**V MINA 40 år som journalist var min längsta tid på Aluma/Faktum. Att avslöja min arbetsplats ledde alltid till utfrågning. Och visst, att följa med Kjell Nilsson till hans åldrande mammas hem, höra om uppväxten runt Dammfri, var spännande. Kjell berättade om sina tjuverier, en och annan rak höger och de 18 åren på kåken, men också om en kärleksfull familj. Han hade tjockbottnade glasögon, en säregen röst och glömde aldrig sin mor. Det gällde de flesta försäljare förresten, många samtal gick just till mamma, sällan till pappa. En del säljare var mitt uppe i turbulensen, medan andra lämnat cirkusen. Göran Andersson, före detta hantverkare, bodde runt 2018 i egen lägenhet högt upp i tuffa Malmökvarter. Stadig soffgrupp, fint på balkongen och extrajobb på Erikshjälpen. Hemma hos en säljarkollega bortåt Kirseberg hopade sig pizzakartongerna i köket och handduken på tork i badrummet var fet av smuts. Femtioplussaren Michelle kom farande in på redaktionen en dag, norrifrån. Rolig typ – förflutet inom muskelbyggande och med drag av mytoman. Jag undrar ibland hur många osanningar vi publicerade, glada över en häftig text. Att folk likställde hemlös med uteliggare var inte konstigt. Få människor närmar sig hen som halvsover på en bänk, än mindre tilltalar personen. Den som ändå tar sig tid och börjar snacka, inser strax att det finns alla sorters personligheter utan fast adress. Det är inte sant att ”vem som helst kan bli hemlös”. För det krävs flera missöden, många felbeslut och en familj utan släkt och skyddsnät. Därför ansträngde vi journalister oss för att bringa oreda i fördomarna. Vi ”använde” säljarkåren för en god sak, vi ville presentera

Bernt och Anna bortom hemlösheten. Ta Jesper till exempel. Han gjorde ofta folk nervösa och hans halta framfart berodde på både stimulantia och en tidigare trafikolycka. Han var konstnär, målade frenetiskt och överallt. Hans medverkan med ett alster i gatutidningens almanacka ledde till en såld tavla. Hasse Olsson mönstrade på i Limhamn och assisterade under en dag yrkesfiskare i Sundet. Mycket skrot i näten förutom skrubba och en ensam torsk. Lillemor stoppade sina nakna fötter i Falsterbos varma sand och mindes barndomens somrar. Redaktionen önskan att sudda bort schablonen uteliggare med sovsäck tog sig alltså många uttryck. Hösten 2018 nummer mötte nio försäljare var sin partiledare för en pratstund. Seriosa frågor förbereddes och samhällsintresserade intervjuare trädde fram. Aningen motarbetade blev redaktionen när Malmö museer ironiskt nog gjorde en utställning om staden och dess invånarna genom tiderna. I en monter låg Leif Kangas få tillhörigheter, bland dem några Alumor – och hans sovsäck! Han tältade förvisso länge vid motorvägen i höjd med Löddeköpinge efter årtal som långtradarchaufför. Numera har han sedan länge en lägenhet i Kävlinge och vi träffas ibland på Lunds station. Jag tror kanske mig han fortfarande samlar tomflaskor för allas bästa. Att blanda in teater och musik i säljarlivet ledde till goa reportage och förhoppningsvis nya upplevelser för publik och aktörer. I Helsingborg fanns under många år teatergruppen Stumpen med

skådisar utan drama- tisk skolning, men med djupa insikter i hårt liv. Alltid succé.

Wagners opera Parsifal var däremot svårsmält. Thomas, Anders med flera bänkade sig en gång på Malmö Opera inför fem timmars föreställ- ning med full orkester

och jättekör. Efter pausen i halvtid stod vår bänkrad tom.

FLER MÅN ÄN kvinnor sålde. Anna genomlevde en både dräglig och odräglig vardag. Missbruk hade satt spår och tidvis knepig kärlek försvå- rade återhämtning. En rumänska i Lund gick det bättre för. Hon lärde sig svenska och startade egen städfirma, något som givetvis belystes av oss.

Jag märker att jag har en tendens att småhylla försäljarna, men de dumma fanns förstås också i våra led. En skänkt redaktionscykel försvann tillsammans med en försäljare. Stora pengar stals av osolidariska anställda. Usla förebilder milt uttryckt.

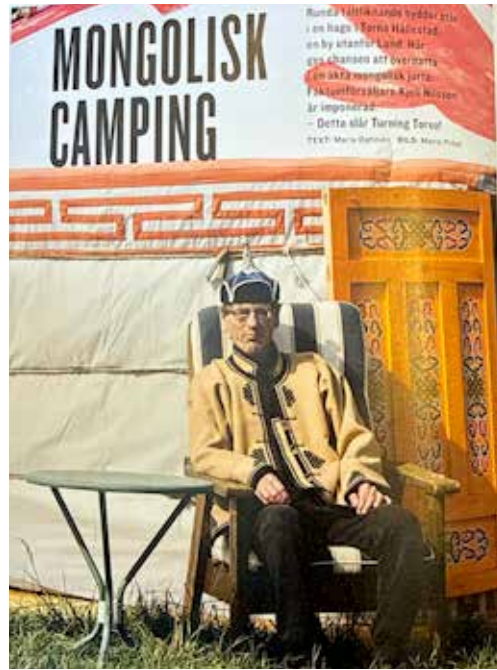
Jerry Dittlau var en färgstark typ som kunde orsaka viss rädsla och rabalder. Han kom ibland till tidningskontoret iklädd kjol. Varför inte? Familjen drev en plantskola och Jerry knipsade rutinmässigt av vissna blad. En snäll, medelålders kille.

Helt sant var att arbetsdagarna gick fort på försäljningskontor och redaktion. En

höjdpunkt var månadsleveransen av ett nytt nummer. De första tio åren, när antalet aktiva säljare var högt och den kollektiva samhö- righeten stark, bildade 20–30 säljare kedja och tidningspaketen langades in. Många och tunga. Stränga förmaningar hördes från basen Lennart om att stapla minutiöst noga så att inte hela lagret skulle rasa ihop.

I SEPTEMBER 2011 SA vi på Alumas redaktion upp oss i protest mot att tidningens moderbolag Comintegra anställt en före detta marknadschef som ny ansvarig utgivare och vd. Sent ska jag glömma det första mötet med denne för oss totalt okända man. ”Jag kommer närmast från LO”. Gott, tänkte jag, och antog att han menade fackförbundet. Förkortningen stod dessvärre för Livets Ord.

Hans cheftid blev mycket kort på grund av att tidningen strax därpå begärdes i konkurs. Moderbolaget Comintegra, ett företag som också drev boenden för socialt utsatta, hade sedan en tid haft pengaproblem. Jennie Järvå, avhoppad chefredaktör, tog reda på att bolaget länge misskött ekonomin. Hon

påpekade i SVTs nyhetsprogram att Aluma året dessförinnan gått med god vinst, men att Comintegra fört över 650 000 från tidningen till andra verksamheter.

Spektaklet löstes genom att Aluma införlivades med Göteborgs gatutidning Faktum som i sin tur tillfördes 10 000 läsare. Sammanslagningen blev lyckad eftersom försäljarna kunde fort- sätta jobbet som förr. Lars, Kjell och Anna fick en tidning som naturligt nog var mycket göteborgsk. Men de viktiga ämnena – människors utsatthet och bostadsproblemet – hade och har sin plats och handlar då också om Skåne.

Min dotter bor i Lerum och varje gång jag anländer till Göteborgs Central tjötar jag en stund med Rahman, köper en tidning och kän- ner mig som hemma. ●

GÖTEBORG

FÖR RÄTT TILL
JÄMLIK VÅRD

ELISABET LANN,
SJUKVÅRDSMINISTER

POLITISKT REKLAMMEDDELANDE

Sponsorn är: Kristdemokraterna Göteborg
Meddelandet är kopplat till: Allmänna val 13 september 2026

Lennart "Lenarto" Lönnsten, Faktums legendariske skränikör och försäljare, avled den 4 april 2025. Han blev 72 år, och lämnade ett stort tomrum efter sig. Vi låter honom postumt fylla ett uppslag i detta jubileumsnummer. Hans allra första text i allra första Faktum från september 2001.

TEXT: LENARTO BILD: MARIO PRHAT

fria associationer

Kannan och jag tog oss hem i alla fall. Om man kan kalla en altbobostad för hem. Man riskerar att slängas ut vilken sekund som helst om man påträffas i onyktert skick. Eller med en kasse öl och tänker bli i onyktert skick. Det är nog att skryta lite, att kalla en altbo-bostad för ett hem.

Altbo betyder alternativbo.

Kannan och jag hade varit och festat på stan. Festat förresten. Om man kan kalla en massa burköl på en bänk för att festa. Det är nog också att skryta.

Men jag har ett svagt minne av att alkohol och fest hade något med varandra att göra. Men det var längesen. Så länge sen.

Kannan har lärt mig mycket. Han har varit uteliggare i tio år och vet hur man handskas med verkligheten. Det som vi andra kallar verklighet. För honom är det bara en dimmig period som han kommer ihåg enstaka fragment av. Och det lilla han kommer ihåg, vill han förtränga.

Men han lärde sig hur man skaffar mat. Hur man äter gratis, tar sig levande genom dagarna, genom nätterna, just hur man överlever genom nätterna. Det är en svår konst.

Kan man inte den konsten, ja då får man en förtida permanent bostad på vilken kyrkogård som helst. Å andra sidan, kan man konsten, då blir man mästare. Mästare på att överleva.

Och kan lära ut konsten till andra.

Jag har fått mycket värdefull kunskap genom Kannan. Nu vet jag hur man kan gå mått i veckor utan att

behöva betala ett öre. Jag vet vilka härbärgen som är bra och vilka som är dåliga. Jag vet namnen på alla frälsnings-institutioner, var de ligger och vid vilka tider soppor och smörgåsarna serveras.

Jag vet var man kan ringa på och få några hundralappar eller en matkasse utan att behöva utstå en massa frågor eller få sin ekonomi granskad in i minsta detalj.

Jag bor i en tvåa i en lugn och tyst trappuppgång. Det är tre trappor upp till min kartong.

Mina grannar är vanliga normala jobbande eller arbetssökande människor. Altbo har sitt kontor i huset jämte och deras fönster vetter mot gården, så dom har god uppsyn över min ingång och alla som kommer och går. Det är lika stor omsättning på altbopersonalen som på klientelet här runtomkring. Jag tycker det alltid är nya personer bakom skrivbordet, vilket är lite synd för man lär ju känna en del med tiden och så vips – bara försvinner dom. Ingen vill säga vart. Kanske är dom missbrukare själva?

Annars är det som vilken bostad som helst, jag betalar min hyra själv och sköter mig själv. Men det tråkiga är att jag kan bo och sköta mig i hundra år och ändå aldrig få ett förstahandskontrakt.

För några år sedan talade man om att Sverige skulle bli ett samhälle där den ena halvan av befolkningen skulle övervaka den andra. Vi är på god väg.

Vad jag vet har Altbo Norr ett femtiotal lägenheter insprängda lite varstans. Det finns Altbo Väst och Altbo Syd och Altbo Öst också. Sedan har vi Rebo som betyder rehabiliteringsbo eller något liknande.

FOTO: JOHANNES BERNER

Det startades visst på privat initiativ av några före detta missbrukare. Så har vi Skyddsvärnet som är en liknande organisation. Jag vet inte hur många lägenheter alla dessa organisationer har, eller hur stor procent av lägenhetsbeståndet som är upplåtna, men att det rör sig om stora siffror och pengar är helt klart.

Utslagna människor har blivit en lönsam affär.

Och så har vi Frälsis och alla andra rörelser som i humanitetens namn slår sina egna omsättningsrekord varje år. Det kunde vara idé att introducera Frälsis på börsen.

Frälsningsaktiebolaget.

Frälsis är väl det bolag som går bäst. Aktier i det bolaget skulle innebära en kolossal vinst. För varje utslagen person som hamnar på något av Frälsis härbärgen kammar man in cirka 25 000 kronor i månaden av kommunen. Dom administrerar många olika hem av varierande grader av standard, men deras bäst skötta hem är rena rama luffar-Sheraton. Där finns TV-rum med alla betalkanaler, gym, biljard, datorrum med internet, bastu och annat som inte står storhotellen efter. Trevligt och välstädat. Och maten ska vi inte ens tala om. Jag har nog aldrig ätit godare och rikligare nån gång. Det är snart dags för tidsingsdrakarna att slå till med matpatrullen som ger betyg åt de olika hemmen.

Fast jag undrar vad gamle general Booth skulle sagt.

Anledningen till att jag hamnade på Frälsis-Sheraton var att jag inte betalat en del av min hyra. Det fattades exakt 1 772 kronor. Jag hade en mycket god anledning till att inte betala hyran: jag var utan pengar.

Socialen vägrade gå emellan. De tyckte visst det skulle bli billigare att få in mig på ett hem och betala 25 000 kronor i månaden. Dom uppmanade mig att sluta röka istället. Som om det skulle hjälpa.

Kannan berättade om en kille som ville se fotbolls-VM på tv men inte hade möjlighet, då hans egen tv pajat. Han söp till det, såg till att bli intagen på en avgiftnings-klinik, darrig och smått deliriös. Men han fick sitt fotbolls-VM, och god mat på köpet.

Vad jag kan förstå handlar allting bara om en sak och det är att plocka av folk på deras pengar, så fort som möjligt. För dom som inga pengar har, är samhället ett slags fiendeland. Nuförtiden blir jag lycklig av att gå förbi en affär utan att sbegla på varorna som bjuds ut med stora locktoner. Det är som när man passerar Systembolaget och har pengar på fickan. Man sätter näsan i vädreet bara och går förbi. Det gäller ju att prioritera.

Jag har lärt mig att prioritera hyran och vissa räkningar.

Visst gör det ont att behöva passera den där kameran eller jackan som säljs ut extra billigt, men det går över. När smärtan väl lagt sig inträder ett stort lugn, som jag tror beror på andens makt över materian. Viljans triumf över köttets lustar eller vad man kallar det. Fram till dess man ser nästa utbud eller annons.

Det är väl ändå konstigt att man måste ha allting. Jag trodde människan hade passerat barnstadiet.

Jag tror det var sånt här vi pratade om, Kannan och jag.

Innan dimmorna tätande. ●

Som "skränikör" var Lenarto säregen och som konstnär var han helt sin egen. Målade otroliga (och stora) porträtt i olja av omfångsrika män som Winston Churchill, Karl XII samt vännen och journalisten Anderz Harning. Alla rullarna fanns i Lennart Lönnstens hem och en del av målningarna med signaturen LL såldes till hans beundrare, efter hans bortgång. Pengarna gick till dödsboet. En levnadskonstnär in i det sista. Lennart var under många år en mycket uppskattad profil i Faktum, liksom dito försäljare av tidningen utanför Systembolaget i Kungsbacka. Det perfekta jobbet, ansåg han, när han nu inte kunde leva på sina målade tavlor. Nu kunde han både skriva om sitt liv och försörja sig på att sälja tidningen.

*Herren är min herde,
ingenting skall fattas mig.*

*Han för mig i vall på
gröna ängar, han låter
mig vila vid lugna vatten.*

*Han ger mig ny kraft och
leder mig på rätta vägar,
sitt namn till ära...*

Psaltaren 23

**Svenska
kyrkan**

Vänersborg
och Väne-Ryrs
församling

Ett litet bidrag kan göra stor skillnad.

Försäljarfonden stöttar alla Faktums försäljare. Det gör vardagen lättare och ökar försäljarnas möjligheter att sälja fler tidningar på gatan.

Läs mer på Stiftelsenfaktum.se

Du kan vara med och stödja.
Swisha 123 039 97 17

stiftelsen
faktum

Stiftelsen Faktum skapar nya möjligheter för människor att gå från utanförskap till självständighet.

LONDON/STORBRITANNIEN

John Bird har gått från en barndom i extrem fattigdom och hemlöshet till att bli en inflytelserik politiker och grundare av Big Issue.

Utblick.

Lorden som tar striden på gatan

Han växte upp i ett hem fyllt av våld och missbruk, blev en rymling, slagskämpe och tjuv som levde på gatan. Som 16-åring satt han i ungdomsfängelse. Där lärde han sig att läsa och skriva. Med inspiration från New York startade John Bird "The Big Issue London", världens största gatutidning.

EN FULLSTÄNDIG DÅRE. Så beskriver John Bird sig själv som tioåring, en liten kille som stal och slogs, förhärdad av ett liv i extrem fattigdom. Som femåring blev han hemlös tillsammans med sin mamma och styvpappa och fem syskon, placerad på ett katolskt barnhem där nunnorna tog hand om hundratals barn från Londons efterkrigsslum.

En liten dåre?

– Ja, jag växte upp i en galen värld skapad av fattigdom, en värld utan sunt förnuft.

Idag är John Bird känd som ilsken politiskt oberoende medlem House of Lords i London.

Själv kallar han sig för självlärd filosof. Han har gått från att vara revolutionär marxist till internationalist. En rymning till Paris som 21-åring, för att undkomma polisen, gjorde att han hittade Marx men tillbaka till England tyckte han att ideologin var för teoretisk.

Vi möts digitalt, hans skjorta är ostruken och fler koppar te dricks ur en tekopp prydd med hjärtan och texten "The best dad". Den värtalige åttiåringens högra handrygg är prydd med flera intatuerade blommor. Jag hinner dock inte fråga om dess betydelse innan zoom-länken släcks ned och intervjun bryts. Dessförinnan hinner vi avhandla en hel del. Han är inte talträngd, John Bird.

Sin livslånga adelstitel fick han

2015. En utnämning till följd av hans arbete mot hemlöshet och fattigdom, grundandet av gatutidningen Big Issue 1991 och det globala gatutidningsnätverket International Network of Streetpapers 1994.

Varför är gatutidningar viktiga?

– Jag tycker illa om välgörenhet. När jag var 45 år fick jag pengar och möjlighet att starta Big Issue tack vare bidrag från en vän som tillsammans med sin fru Anita Roddick grundat Bodyshop. Gatutidningar skapar möjligheter för varje människa att utvecklas utan beroende av allmosor och vi fick idén från den första gatutidningen i världen, Street News i New York. Jag är humanist, ser inte hemlösa som offer.

Vilken är frågan som journalister sällan ställer om fattigdom och hemlöshet?

– Varken ni, regeringar eller välgörenhetsorganisationer frågar sig "Var kommer fattigdomen ifrån?" Ni gör blytuttryckningar för att släcka bränder, uppmärksammar krisen, men beskriver inte att fattigdom är ett ärftligt trauma som går från generation till generation och har så gjort i hundratals år.

"Alla människor har rätt till ett liv utan fattigdom. Oavsett var man kommer ifrån i världen."

– I Storbritannien går 40 procent av skatteintäkterna till skador som är orsakade av fattigdom, utan analys. Av premiärministrarna i Storbritannien kommer över 20 av de 29 senaste från universitet som Oxford eller Cambridge. De är en liten genpool som saknar förståelse och kunskap om fattigdom. Så funkar det brittiska klasssystemet.

Menar du att man inte tänker förebyggande?

– Ja, man måste skruva åt kranen. Inte bara jobba med krishantering, i stället göra grundliga analyser och påverka orsakerna till fattigdom. Fattiga behöver inte någon som håller dem i handen, det håller dem på plats. De behöver ett systemskifte där fattigdomen nedmonteras. Det skulle spara samhället pengar. Det låter utsiktslöst.

– Det finns undantag, som exem-

International Network of Street Papers (INSP)

*är en ideell organisation med uppdrag att stödja det globala nätverket av gatutidningar och verka för social förändring.
* har kontor i Glasgow, Skottland
* är samlingsorgan för 92 gatutidningar i 35 länder
* stöttar gatutidningar att starta, utveckla och växa
* förmedlar nyhetsmaterial till gatutidningar via en global nyhetsbyrå

FOTO: INSP

Fem frågor till Sarah Britz

När du blev chefredaktör för Faktum 2015 fördjupade du Faktums engagemang i International Network of Street papers, INSP. Varför var det viktigt?

– Vi lär av varandra. Världen förändras, exempelvis ökar fattigdom och hemlöshet, papperstidningen kämpar i en digital värld och fattiga människor rör sig över nationsgränser. Gatutidningarna är unika organisationer med ett unikt uppdrag – att sysselsätta dem som behöver oss genom kvalitetsjournalistik. Vi behöver varandra för att uppfylla vår vision: att minska fattigdom och utanförskap.

Hur fungerar INSP i praktiken?

– Det är en medlemsorganisation baserad i Glasgow och har i nuläget har en anställd, vår VD. Vi delar artiklar med varandra genom en News Hub. Vartannat år genomför vi en global konferens och INSP stöttar även regionala nätverk och arrangerar digitala workshops när aktuella problem och frågor dyker upp.

År 2017 blev du invald i INSPs styrelse och sedan 2022 är du styrelseordförande. Vad har hänt under de här åren med organisationen?

– Oj, mycket! Efter Brexit och pandemin har alla lokala och regionala bidrag i Skottland, där organisationen har sitt säte, försvunnit. Man vill inte stödja en global rörelse. Det är även svårt att få företag att stötta. Vi har sagt upp fem anställda och är nu inne i en omställningsfas. Hur ska INSP leva endast på medlemsavgifterna? Ett omfattande strategiarbete har gjorts av medlemmar och styrelse, ett underlag som är grunden till en ny organisation 2027. Men vi har även sett ett tillflöde av nya medlemmar och krisen har skapat ett starkare nätverk.

På vilket sätt gynnar det gatutidningar i världen, som ser väldigt olika ut, att vara med i INSP?

– Vi delar många problem. Och lösningar! Vi är olika, men arbetar med samma frågor. Hur ska gatutidningarna navigera i den digitala medievärlden? Hur hanterar vi rasismen på gatan när försäljarna kommer från andra länder? Faktum får många frågor om hur vi löst betalningen av Faktum utan kontanter. Det är ett stort problem i andra länder där kontanterna också håller på att försvinna.

På ett personligt plan, vad har samarbetet med andra gatutidningar i världen lärt/gett dig?

– Starka högvindar, framför allt i Latinamerika, USA och Europa, ser på fattigdom som ett personligt misslyckande, ett naturtillstånd. Inte ett systemfel. Motkraften finns inom INSP och Faktum. Vi sysselsätter och ger människor möjligheter att tjäna egna pengar. Det ger mig hopp. Vi är fattigdomsbekämpning utan allmosor.

Malin Clausson

pelvis Finland. Där har man närapå utrotat hemlösheten.

Vilka utmaningar står gatutidningarna inför?

– För det första: försäljargruppen har förändrats. Nu är de fattiga både inhemska medborgare och människor från andra länder. Det skapar rasism och konkurrens mellan grupper – och allmänheten är rätt okunniga om fattigdom i andra länder och vad människor är beredda att göra för att komma ur den. Men alla har rätt till ett liv utan fattigdom. Oavsett vart man kommer ifrån.

Och det andra?

– Människor gillar försäljarna, men tar inte med sig tidningen. Jag hör parlamentsledamöter säga: ”Jag gav ett pund istället”. ”Jaha”, svarar jag. ”Du möter en människa som vill arbeta och du förvandlar honom till en tiggare?”.

Hur ska problemet lösas?

– Big Issue London ska digitalisera erbjudandet så att köparen på gatan kan läsa i mobilen. Utan att vi förlorar mötet mellan kund och försäljarna eller att intäkterna förloras för försäljaren.

Om du skulle ge ett råd till alla gatutidningar i världen, vad skulle det vara?

– Glöm inte vem ni jobbar för. Ni ska stötta personerna som kommer till er. Jag är inget fan av kvalificerad journalistik om det inte finns en koppling till social rättvisa. Det finns en spänning mellan journalistisk kvalitet och socialt uppdrag, men jag prioriterar hjälp till hemlösa framför journalistisk prestige. ●

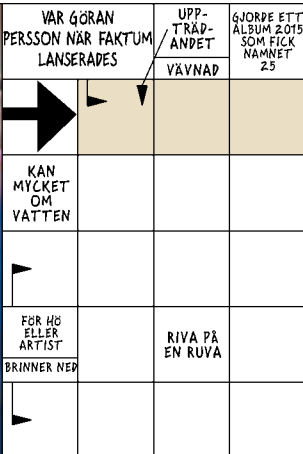
TEXT SARAH BRITZ

Tänk om det här är sista numret någonsin.

Vilken dröm.

Drömma kan man alltid, men verkligheten är tyvärr en annan för de nästan 27 000 människor som lever i hemlöshet i Sverige idag. Tack för att du också stöttar Faktums viktiga arbete för de människorna. Tänk, en dag kanske det inte längre behövs.

SBAB!

TUR OCH RETUR	MORSGRIS	VÄTT MATT KORT

KORS- ORDS- KUNGEN 2026	ARVEJORD					FINARE ÄN DU
						JÄRNLADY
						
	ÄDLA SPRING- ARE					

		SÄNG				
			VASS PÅ TASS			
			GENLJUDA			
	GÖR NARR AV NÅGON					
	I EN DEL APELSNAMN					

Svar och vinnare publiceras i nummer #290

			
MEDEL- VARDE		SKRIVS MED MODA	
		BO	
TAR VÄGEN ÖVER			
GJORDE UPP- SUTTEN			
			
ORM I BOK			
SER GLAD UT			
TA STRAFF FÖR		HÄN	
			
LITE MER ÄN TRE			TREVLIG LÖSNING!
			KORS- ORDS- KUNGEN 2026

OVER THERE						HÄLL-FASTA						
ÄR RUNDA PÅ RIDBANA	FÄRGRANN PIPPI	LÄNG-TRÄKIGA PARTIER	VARKEN FÖR LITE ELLER FÖR MYCKET		UTFÖR		OKOKT			IRENE ROSEN		
					SÄLJS BILLIGARE		HANDLING		REFORM-ERAR			
								NÖD-SIGNAL			TALAR VÄL GREKISKA	
								BRYTS I BERG				
GÅV BEKYM-MER						MÄTER STRÄCKA			MEÐ HJÄLP AV KORT			
ABSTRAKT KONSTSTIL						SVAGARE			MINIMUM			
					RORELSE PÅ DET FÖRHANDLAS					KAN TROLL-KÄRL		
		POJKE			MÄKTIG							
		HAR MAN KANSKE SÄSEN					BLEV BRA IGEN					
							SLAGEN					
						ÄR GJORT AV ULL						
						SJÖFÄGEL						
				UR FUNK-TION				HÄLL				
				LUQN				SES DET OFTA PÅ				
	FÖRSTÖR-DE WORD TRADE CENTER 11/9 2001											
					VARA MED PÅ ETT HÖRN				ENERGI			

Faktum | Företag

VILL NI OCKSÅ STÖTTA FAKTUMS ARBETE?

Kontakta Jonas Kroksjö, 03163 22 91, jonas@faktum.se eller
Niclas Andersson, 072 503 73 12, niclas@faktum.se

Huvudpartners

Våra huvudpartners bidrar till Faktums arbete för hemlösa och personer i socialt utanförskap.

SBAB!

Vi på SBAB vill bidra till bättre boende och boendeekonomi – för alla. Vårt bidrag gör så att Faktum kan fortsätta utveckla sin verksamhet och skapa nya möjligheter för Faktumförsäljarna.

Vi tar hand om Faktumförsäljarnas syn.
Vi har tillsammans med Faktum startat en ögonhälsofond som kan nyttjas under året. Vi arrangerar årliga kostnadsfria synundersöknings och fria glasögon dagar.

S|E|B

SEB är en ovärderlig partner som möjliggör så att vi kan erbjuda våra försäljare en fungerande Swishlösning.

Vi ser till att Faktum blir tryckt och distribuerad till alla försäljningskontor så att försäljarna varje månad får ett nytt magasin att sälja.

PROJEKTPARTNERS

Projektpartners hjälper till med allt från filmproduktion till kaffe till försäljarna.

Vi stöttar Faktum under hela året när de behöver synas, och bjuder på högklassig visuell kommunikation i form av roll-ups, vepor och banderoller.

Vi pysslar om Faktumförsäljarnas fyrbenta vänner. Här finns en fond som de kan nyttja under året samt en årlig inbjudan till en kostnadsfri vård dag.

Vi hjälper Faktum med skrivare på alla kontor och ser till att serva maskinerna när det behövs.

CLARION POST

Vi stöttar Faktums försäljare genom att varje år visa kalenderbilderna på Drottningtorget. Och bjuder på julbord!

Viser till att försäljarna dricker ett gott kaffe. Med ekologiskt och fair trade kaffe i koppen kan du vara säker på att mänskliga rättigheter respekteras.

Vi vill att Faktum ska kunna bedriva sin verksamhet på ett tryggt sätt och därför bidrar vi med juridisk rådgivning och hjälp.

Faktumjuristerna ger gratis juridisk rådgivning en gång i veckan på Faktums kontor i Göteborg.

För oss är lokalt och socialt ansvarstagandet oerhört viktigt. Därför stödjer vi Faktum i sitt arbete mot utanförskapet.

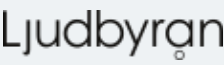
BK Häcken och Faktum arbetar tillsammans för ett samhälle utan utanförskap. Det är tillsammans vi bygger lag och genom samarbete skapar vi ett hållbart samhälle.

Juridik i Praktiken stöttar Faktumjuristerna med digitala utbildningar inom praktisk juridik.

Det känns viktigt att stötta Faktums arbete. Därför bidrar vi med teknisk support till Faktumgalan och andra event.

För oss är det självklart att hjälpa Faktum med allt som låter. Allt från radioreklam, röstinspelning & film – till deras egen podd Faktum Frågar.

Vi stöttar Faktum med annonsutrymme i cirka 20 dagstidningar, både i tryck och digitalt.

Vi har under flera års tid stöttat Faktum genom att dela ut underställ till Faktumförsäljarna inför den kalla vintern.

Vi stöttar Faktum i deras arbete mot utanförskap och hemlöshet med marknadsundersökningar och beslutsunderlag för att på så sätt kunna få ut sitt budskap till fler.

Vi samarbetar med Faktum och ser till att böcker i fickformat, men med stora läsupplevelser, finns att köpa tillsammans med Faktum. Vi tror, precis som Faktum, på orden och berättelsernas kraft.

Självklart hjälper vi Faktum! Ingen borde behöva leva i hemlöshet eller i socialt utanförskap!

Sedan flera år tillbaka hjälper jag Faktum med att ta fram filmer. Jag regisserar och producerar filmer för tidningen, Novellsamlingen och till exempel Faktumkalendern.

OSS 25-ÅRINGAR EMELLAN ...

Nudie Jeans co

Vi fick en stund med Joakim Levin, en av grundarna till Nudie Jeans, som minns hur ett långt partnerskap med Faktum en gång startade.

FOTO: LARS JOELSSON

– Min dåvarande fru Maria och min bror, som då jobbade på GP, kände några av dem som startade Faktum, så det var ganska enkelt. Jag upplevde att Faktum ville göra skillnad, precis som vi.

Nudie och Faktum föddes samma år, 2001. Ni gjorde det i en bransch med enormt starka varumärken. Hur vågade ni?

– Maria ville skapa något eget och i mindre skala, och vi ville väl egentligen göra ett ”indieprojekt” med jeans. Vi hade ingen tanke på att det skulle ta sådan fart!

Vad hände?

– Det visade sig vara perfekt timing och stor efterfrågan hos återförsäljare på något nytt och annorlunda. Då hade vi bara en fabrik i Italien, men de var villiga och kunde takta upp.

Nudie har varit tydliga med hållbarhet långt innan det blev självklart. Har det någon gång varit frestande att kompromissa?

– Kanske mer frustrerande att hålla fast i det som gjorde att vi startade när det dyker upp möjligheter i uppskalningen som kanske skulle kräva att vi avviker från det som Nudie står för.

Hur håller ni täten?

– Vi har absolut ambitionen att fortsatt ha en ledarposition inom hållbarhet men inte alltid på det sättet som hållbarhet idag har kommit att handla om, det vill säga att mäta snarare än att göra skillnad. Vi väljer att fokusera mer på görandet.

Nu har vi tagit Nudie till en bra plats, där vi är det ”lilla företaget med det stora företagens resurser” och kan testa saker utan att en fjärran investerare måste övertygas.

Om du fick skicka ett meddelande tillbaka till Joakim Levin 2001 – vad skulle det stå?

– Försök å ha lite kul, oroa dig inte så mycket. Livet är långt!

Har framgångarna någon gång stigit dig åt huvudet?

– Jag känner att jag har lyckats hålla det på en bra nivå, inte minst med att vi mitt i allt bildat familj. Barn är väldigt bra för att hålla sig kvar med fötterna på jorden.

Nu är de stora och har själva har gett sig in i klädbranschen. Så nu kan jag ju använda mitt meddelande till dem!

Nudies logga syns första gången i Faktum #28, april 2004!

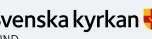
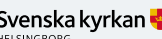
FAKTUMPARTNERS OCH FÖRETAGSPRENUMERANTER

Företag som hjälper oss i vårt arbete att motverka fattigdom, hemlöshet och socialt utanförskap.

HALLAND

SKÅNE

SMÅLAND

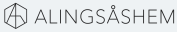
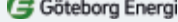
VÄRMLAND

FAKTUMPARTNERS OCH FÖRETAGSPRENUMERANTER

Företag som hjälper oss i vårt arbete att motverka fattigdom, hemlöshet och socialt utanförskap.

VÄSTRA GÖTALAND

 Akademikerförbundet SSR	 Akademikernas a-kassa.	 Alebyggen Västgöta-handlingen	 ALINGSÅSHEM	 Almgren Fastigheter	 amlövs	 andersson & hultmark www.aohab.se
 ANLAB ANLÄGGNINGSBOLAGET	 Arkitekturkompaniet	 AUDIO & VISION ARTIST	 AVIX	 BHS LOGISTICS PASSION FOR SOLUTIONS - SINCE 1946	 boplatstväst	 BILLSTRÖM BREMER ANDERSSON
 BRICKS&LIME TEGL- & BETONG RENOVATION BYGGGIVNING	 brother at your side	 ByggGÖTA GÖTEBORG AB	 CAPAROL	 CARLANDERSKA	 Carrolline	 C.C. MARK Göteborg
 Centralen HÅLLBAR LOGISTIK	 Chrysantheum Konditori	 CheckWatt	 Cochlear®	 CPAC SYSTEMS	 dab	 Dina Försäkringar Väst
 Ekobanken ekologiskt • socialt • kulturellt	 Elof Hansson	 else	 ERNST ROSÉN	 Ernstströmgruppen	 essity	 eWalco
 explica miljö	 factoring gruppen	 Familjebostäder	 FLAME SOFT	 F. FAMILJEBOSTÄDER	 FRIHAMNEN	 front desk
 GBGT BOX 1918	 gestalt ARKITEKTUR	 GIART Göteborg International Audio & Video Terminal	 Grant Thornton	 Gårdstens bostäder	 Göteborg Energi	 GÖTEBORGS RÄDDNINGSMISSION
 GÖTEBORGS STADSMUSEUM	 GÖTEBORGS SYMPHONIKER	 GÖTEBORGS UNIVERSITET HANDELSHÖGSKOLAN	 GÖTEBORGS SLUKALER EN DEL AV GÖTEBORGS STAD	 H.A BYGG	 HAMNÄRVIKEN	 Hertz
 Higab	 Hyresgäst-föreningen	 IMPLANT arkitektur	 InfraCom MANAGED SERVICES	 i8 INTEGR8 STUDIO	 iRevision	 JOOL GROUP
 J.R.Johnssons Block & Pliktlager AB	 Kappahl	 KARIN STEFFEN strategisk utveckling	 Kommunal.	 kontor kristiansson ab	 KROOK & TJÄDER	 Kungälvsbostäder

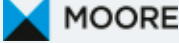
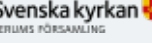
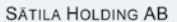
ATT VARA FAKTUMPARTNER: NÄTVERKSTRÄFFARNA

Under 2026 bjuder vi in våra partners till nio regionala nätverksträffar för att dela erfarenheter av social hållbarhet och inspirera varandra. Men även ge plats för samtal som kan ge er både nya kontakter och affärer! Kontakta Jonas och Niclas på jonas@faktum.se eller niclas@faktum.se

”En morgon fylld av viktiga samtal, insikter och nätverkande där vi tillsammans med våra gäster utforskade hur vi som företag kan bidra till en mer hållbar framtid.”

Jonas Franzén, MacForum

För mer information om hur du blir Faktumpartner – kontakta Jonas Kroksjö, 03163 22 91, jonas@faktum.se eller Niclas Andersson, 072 503 73 12, niclas@faktum.se

 Kylkontroll Göteborg AB	 Landskapsgruppen	 Lindahl	 LINDOME FLORISTERNA TEL: 031-99 00 53	 McDonald's	 Log HOUSE	 macforum
 IVI Marknadsförama Göteborg	 MAXI ICA STORMARKNAD	 MAXI ICA STORMARKNAD	 MITSUBISHI ELECTRIC Changes for the Better	 MOORE	 Mölnlycke®	 NORDIC WELLNESS
 nytida	 PANTAMERA	 Parker	 platzer	 POLY-PRODUKTER	 POSEIDON	 ATECH
 QUALITY HOTEL™ 11 BY NORDIC CHOICE	 Krusen & Julett	 Renova	 Retriever medicarkivet	 Rekomo Tjänst och rådgivning i Rönne hand	 ROSENGRENS ADVOKATBYRÅ	 SALINITY EXPERTS IN SALT SINCE 1830
 SBB Samhällsbyggnadsbolaget	 SETTER WALLS	 SGS student bostäder	 SIGILLET FASTIGHETS AB	 Sjukhusläkarna FÖR UNDERSTÖDDEN SAMT RENNES KRÄFTENS BEHÄNDLINGSENHET	 SKF	 SKÖVDE KULTURHUS
 Stena Fastigheter	 Stena Line	 STRAYDOG STUDIOS STOCKHOLM	 ståhls reklam	 SUNDQVIST	 Svenska kyrkan ASKIMS FÖRSÄMLING	 Svenska kyrkan ASKIMS FÖRSÄMLING
 Svenska kyrkan GÖTEBORGS STIFT	 Svenska kyrkan LERUMS FÖRSÄMLING	 Svenska kyrkan VÄSTRA FRÖLUNDA PASTORAT	 Svenska kyrkan Lundby församling			
 SVOKS THERMODYNAMIK	 Swegon	 SweMaint A Kockums Industries company	 SÄTILA HOLDING AB			
 TEAM Hälsa	 TF FASTIGHETER AB	 The Swedish Club	 Tingstad			
 Tranpenad	 Tjänsteförbundet 1897	 TSA	 VINCI ENERGIES			
 vision Göteborg	 VÄRDFÖRBUNDET	 VÄSTIA PARKERING	 WALLENSTAM			
 white	 WIKSTRÖM	 Willhem	 WÄSTBYGG			
 YRGO	 zooma.	 ÄLVSTRANDEN UTVECKLING En del av Göteborgs Stad				

STÖD VÅRT ARBETE MOT FATTIGDOM, HEMLÖSHET OCH UTANFÖRSKAP!

faktum PYSSEL & KNÅP FRÅN SVERIGES STÖRSTA GATUTIDNING | NR 3 **80 KR**

Sommar KRYSS

KÖP ENDAST AV LEGITIMERAD FÖRSÄLJARE!

44 Sidor Korsord, SUDOKU, BARNPYSSEL OCH SVÅRA LABRYKINTER!

Faktumbutiken.se

faktum

• Advokatfirman Ahlstedt	• Curago	• Friskis & Sveltis Karlstad	• MCR
• Advokatfirman LA Partners AB	• DE Advokatbyrå	• Förvaltnings AB Framtiden	• Miss Prym
• AME Entreprenad AB	• Ekonza AB	• Humlebee	• Mölndalsbostäder
• Arkitekt Hans Eek	• EY Göteborg	• JP Spol & Relining AB	• NCC Sverige AB
• Apper	• Gamla Stans Fisk	• Kakservice	• Partille Pastorat
• BDO Göteborg AB	• Göteborgs Högre Samskola	• Knapp-Carlsson	• Svenska kyrkan Tjörn
• Billes Tryckeri AB	• Göteborgs Posten	• Kävlinge församling	• Svenska Kyrkan Vänersborg & Väne-Ryr
• Bollebygds pastorat	• Familjehem Göteborgs Stad	• LH-Tryck	• Taxus AB
• Byggfokus Entreprenad AB	• Fastighets AB Balder	• Lorensbergsteatern	• Tospe AB
• Carl Johans pastorat	• Flyttbox Göteborg AB	• Lyckholms El	• Turistrådet Västsverige
• ColliCare Logistics AB	• Fraktkedjan Väst	• Läns hem Skåne AB	• Ystad-Sövestads församling
• Corem Property Group	• Fridh Advokatbyrå	• MARELD landskapsarkitekter AB	• White Arkitekter Malmö

Vill ditt företag vara med stötta och följa Faktums arbete mot fattigdom, utanförskap och hemlöshet?

Läs mer på
Faktum.se

Dina pengar på bankkontot kan göra skillnad.

När du sparar eller lånar hos Ekobanken bidrar du till verksamheter som arbetar för social utveckling, kultur och lokal gemenskap.

Öppna konto idag!

Ekobanken
ekologiskt - socialt - kulturellt

Är svartsjuka och kontroll en del av din vardag?

Vi lyssnar om du vill berätta.

Kvinnofridslinjen ger stöd till dig som utsatts för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Alla oavsett ålder kan kontakta oss och du är anonym. Du kan ringa eller chatta.

116 016 kvinnofridslinjen.se

116 016
Kvinnofridslinjen

Ingen människa ska behöva leva utan ett hem.

Ett hem är mer än fyra väggar och ett tak. Det är trygghet, värme och en plats där livet får fäste. Det är där barn somnar tryggt på kvällen och där framtidsdrömmar får växa. Men i Sverige lever människor fortfarande i hemlöshet.

Vi vill också att staten tar ett större ansvar för att finansiera bostäder för människor som står längst från bostadsmarknaden. Ingen människa ska lämnas ensam när livet faller isär. Och inga barn ska behöva växa upp utan tryggheten av ett eget hem.

Människor som fastnat i psykisk ohälsa, missbruk, ekonomiska svårigheter eller social utsatthet. Barnfamiljer som inte vet var de ska bo nästa månad. Det är inte värdigt ett modernt välfärdsland.

För frihet handlar inte bara om möjligheter. Frihet kräver också trygghet. Och för många börjar den tryggheten med en egen nyckel i handen och en dörr att kalla sin egen.

Liberalerna vill att samhället möter hemlöshet med både medmänsklighet och ansvar. Därför vill vi stärka samarbetet mellan socialtjänst, sjukvård, psykiatri och bostadsaktörer så att fler får rätt hjälp i tid.

Vill du också engagera dig för ett bättre Västsverige?
Scanna QR-koden för att läsa mer och bli medlem.

POLITISKT REKLAMMEDDELANDE. Annonser är Liberalerna Västsverige kopplat till valet 2026-09-13.

Gör som dina grannnar. Rösta!

Senast söndagen den 13 september.
Det handlar om din hyra.

Mer information
hittar du här!

**STOPPA
HYRES-
CHOCKEN!**

